

KIÁLLÍTÁSOK

5. Textilművészeti Triennále
a Szombathelyi Képtárban
(*Dvorszky Hedvig*)..... **2**
- Pelso 2015. X. Országos Kerámia
és Gobelin Biennále
a Balatoni Múzeumban
(*Lovag Zsuzsa*) **11**
- Spirituális terek és határok –
Pasqualetti Eleonóra
textilművész kiállítása
a Vigadó Galériában
Három ok (*Fekete György*) **17**
- Pasqualetti Eleonóra
vizuális költeménye
(*Katona Szabó Erzsébet*)..... **22**
- Kereszt-pontok
Kányási Holb Margit textil-
művész kiállításának margójára
(*Erdei T. Lilla*) **24**
- Szabadon választott ujj-
gyakorlatok. A Pécsi Tudomány-
egyetem kerámia szakos
hallgatóinak tárlata a FISE
Galériában (*bg*)..... **29**
- Művészkönyvek. A Magyar
Művészkönyvalkotók
Társaságának kiállítása
a Nagytétényi Kastélyban
(*Horváth Hilda*) **31**
- „Áthoszi” miniatúr faragványok
Kiállítás az Iparművészeti
Múzeumban
(*Terdik Szilveszter*)..... **36**

ÉRTÉKÖRZÉS – ÉRTÉKMENTÉS

- Az orosz fémikonok és a zománc (*Ruzsa György*) **40**

OKTATÁS

- Áthangolva. A Jelky András Iparművészeti Szakközépiskola
divatbemutatója az Iparművészeti Múzeumban
(*Marosi Ilona*) **44**

- HÍREK **48**

TARTALOM

MAGYAR IPARMŰVÉSZET HUNGARIAN APPLIED ARTS



EXHIBITIONS

- The 5th Triennial of Textile Art
at the Kunsthalle Szombathely
(*Hedvig Dvorszky*) **2**
- Pelso 2015. The 10th National
Ceramics and Tapestry Biennial
at the Balatoni Museum,
Keszthely (*Zsuzsa Lovag*) **11**
- Spiritual Spaces and Borders
Exhibition of textile artist
Eleonóra Pasqualetti at the
Vigadó Gallery, Budapest
Three reasons (*György Fekete*) **17**
- Eleonóra Pasqualetti's visual
poems (*Erzsébet Katona Szabó*) **22**
- Cross-points. On the margin
of the exhibition by textile artist
Margit Kányási Holb
(*Lilla Erdei T.*)..... **24**
- Optional finger-works
Group exhibition of students
of ceramics of the University
of Pécs at the FISE Studio of
Young Designers' Association,
Budapest (*gb*) **29**
- Artist's' Books. Exhibition
of the Hungarian Artist's Book
Association at the Nagytétény
Mansion, Budapest
(*Hilda Horváth*)..... **31**
- 'Mt. Athos' miniature wood
carvings. Exhibition at the
Museum of Applied Arts,
Budapest (*Szilveszter Terdik*)... **36**

SAFEGUARDING VALUES

- Russian metal icons and enamel (*György Ruzsa*) **40**

EDUCATION

- Retuned. Fashion show of the Jelky András Secondary
Vocational School of Crafts and Design at the Museum
of Applied Arts, Budapest (*Ilona Marosi*) **44**

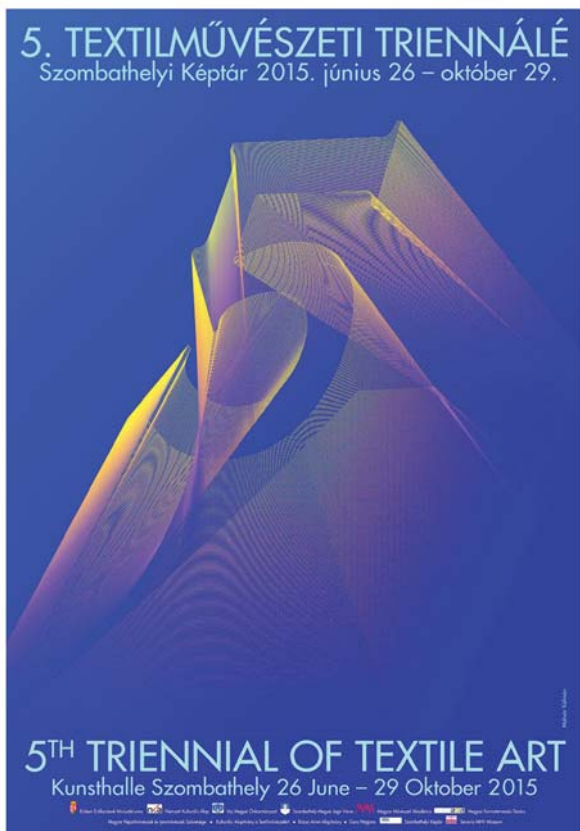
- NEWS **48**

CONTENTS

5. Textilművészeti Triennále a Szombathelyi Képtárban

Magyarország kortárs textilművészeinek ez a reprezentatív szemléje szerencsére úgy maradt meg a számos kulturális esemény között, mint a magyar iparművészek csaknem kétharmadának rangos szakmai találkozója. Nyilvánvaló, hogy a szakmabelieket változatlanul érdeklik a művészek legújabb alkotásai, azok megoldásai, de emellett a szombathelyiek és a

Molnár Kálmán: Az 5. Textilművészeti Triennále katalógusának címlapja / Kálmán Molnár: Title page of the catalogue of the 5th Triennial of Textile Art



közei osztrák határon manapság könnyedén átkelő látogatók számára is különleges élményt nyújt a hatalmas anyagot több szekcióban begyűjtött, látványos tárlat. A Szombathelyi Képtár épülete – közsímtény – egyike az ország legkiválóbb kiállítótereinek, ezért kedvező lehetőséget kínál a különböző anyagok bemutatására. A mostani rendezés éppen azt szerette volna kiemelni, hogy a művek esztétikai megjelenése és az alkotói eszme úgy is jól megfér egymás mellett, hogy a par excellence önálló kárpitok és a designkollektívák, vagy a szalagok és a minitextilek egymást erősítő hangulatára irányították a figyelmet. Ez a rendezői elv lazábbá, talán a laikusok számára még befogadhatóbbá tette az idei bemutatót. A látogatót már a főbejáraton belépve a Magyar Kárpitművészek Egyesületének tagjai által közösen szőtt, 2015-re elkészített *Hommage à Radnóti* című kárpit fogadja a szemben lévő falon, az emeletre vezető lépcső ívében pedig a magasból hatalmas, dekoratív *zászlók* függenek. Az első emeleti, központi teremnek azon a falán, amely előtt rendszerint a megnyitó eseményei történnek, középen Nagy Judit filozofikus ihletésű, selyem- és ezüst/arany szálakkal gazdagított, franciagobelin-szövésű *Predestinatio*-sorozatának VIII. stációja (275 x 175 centiméter), mellette Pájer Emília *Az ég kiderül* papír, selyem, kézi szövött műve (260 x 120 cm), a másik oldalán Balogh Edit *Horizont* című, szintén francia gobelinje (240 x 96 cm) emeli magasra a mércét. A méretek ebben a térben meghatározó jelentőségűek.

S ha már a rendezéssel kezdtem, meg kell jegyeznem azt is, jó megoldásnak tartottam, ahogy az egész tárlat közegében kiemelt helyre, egymáshoz szorosan közel rendezték a minitextileket, amelyek a tárlatok több évtizeddel ezelőtti kezdeteitől fogva a legizgalmasabb ötletek felvonultatására adtak lehetőséget a művészeknek.

Csupán emlékeztetőül idézem föl – néhány szempontot kiemelve – az 1970-től 2000-ig terjedő időszakban a még biennáléként szervezett kiállítások tör-

Rónai Éva:
Megmentjük ősapát /
Éva Rónai:
We Save the Forefather
 [2014]
 gyapjú, pamut,
 franciagobelin-
 technika /
 wool, cotton, French
 gobelin technique
 [165x200 cm]



Fotó: Kerekes Zoltán



Olajos György: Metamorfózis /
György Olajos: Metamorphosis

[2014] *festett hernyóselyem / painted silk* [156x93 cm]

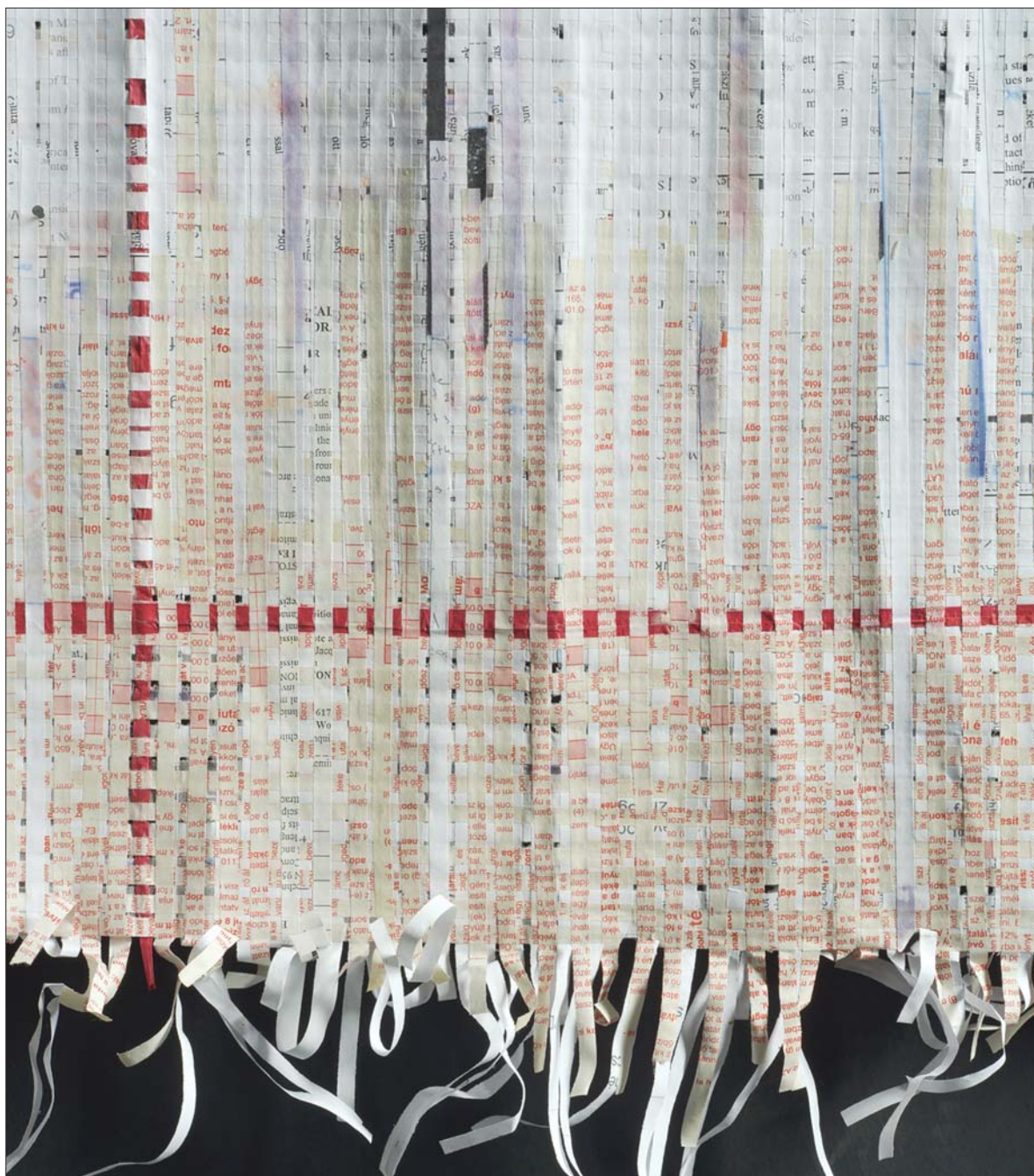
ténetében lezajlott változásokat. Például azt, hogy az első évek tapasztalatai alapján, 1978-tól kezdve a szervezők konkrét, gondolatébresztő témákat jelöltek meg a művészek részére egy-egy biennále felhívásában. Ilyen volt a fal- és tértextil szekcióban a *Folyamatok*, *± Gobelín*, *Textil Utópia*, *Textilrealitás – Textilrealizmus*, *Tisztelet Szombathelynek*, *Párbeszéd*, *Költészet (Ünnep)*, *Egyéni utak*, *Millecentenáriumi*, *Szabadság – 1998*, *Idő – 2000*. Az akkor még önálló szekcióban ki-

állító alkalmazott textilesek számára pedig témául adott volt például az *Öltözködés '81*, *Lakástextil* satöbbi. 2000 után elsősorban anyagi okok miatt már csak háromévente volt lehetőség kiállításrendezésre. Így, az egyetlen alkalmat kihasználva, alakult ki a triennálé öt szekciója (fal- és tértextil, alkalmazott, nemzetközi miniatűr, nemzetközi zászló és nemzetközi szalag), valamint a mindenkor előző évi díjazottak kiállításai. Országos jelentőségét nem csupán a reprezentatív katalógusok, hanem az azokban megjelent komoly, elemző és véleményformáló tanulmányok is jól mutatták. Elmondhatjuk, a szombathelyi biennáléknak jelentős a szakirodalma, valamint számos nemzetközi szereplési lehetőség adtak alkalmat.

A 2015-ös triennálé szervezői, folytatva a koncepcionálást, témául az *Imagót* mint olyant adták meg. Wehner Tibor író és művészettörténész katalógusban közölt megfogalmazásában: „[...] Az imago-tól a számunkra legfontosabb képszerű ábrázoláshoz érkezve fontos leszögeznünk, hogy a kép valakinek vagy valaminek, esetleg valaki vagy valami konkrétan nem létezőnek az ábrázolása, illetve elmondhatjuk, hogy az imago maga az alkotás – a képalkotás –, amely a látható-tapasztalható valósággal lehet kapcsolatban, és e valóságtól való látszatszerű elszakadás – a teljes képi átalakulás – révén születethet meg.” A szerző, a biztonság kedvéért azért még hozzátesszi: „Az imago tradicionális értelemben síkszerű megjelenítés [sic!], de a sík és a tér fogalmát is olyannyira átértelmezte, megkérdőjelezte a modern képalkotás, hogy a két szféra közötti határok teljesen elmosódtak. [...]”

A triennáléra műveiket elküldő alkotók egyéni értelmezését – ha ez egyáltalán a felhívásban leírtak szerint lehetséges – a művekben kereshetjük. Hétköznapi egyszerűséggel azt gondolom, hogy számos művész a saját stílusát és eszmeiségét alakítva, formálva készítette el 2012 és 2015 között az itt bemutatott műveit. Hogy a zsűri tagjai (Cebula Anna, Jerger Krisztina, Keszthelyi Katalin, Lovas Ilona, Sárvári Katalin, Simonffy Márta, Simonovics Ildikó, T. Dorombay Mária, tehát művészettörténészek és tervezőművészek) mennyiben tartották magukat a Wehner Tibor-i megfogalmazáshoz, az „kívülről” nem tudható. Hogy a szakmai minőséget miként ítélték meg, azt a kiválasztott díjazottak munkái jelzik.

Baráth Hajnal:
Hagyatékaink (részlet)
 / Hajnal Baráth:
Our Legacies (detail)
 [2015] *préselt,*
ragasztott papír,
a teljes méret:
170x180 cm /
paper, pressed, glued,
full size: 170x180 cm



Fotó: Pettendi Szabó Péter

SZUBJEKTIVITÁSAIM

Tény, hogy a Kulturális Alapítvány a Textilművészetért jelentős múltú művészeti szervezet elnöke, Sárváry Katalin a magyar textilművészet olyan jeles személyisége, akinek tanári tevékenysége és tapasztalatai minden bizonnyal garanciát jelentenek mindenféle választásban. A triennáléért a szakmai felelősség döntően ezé az alapítványé. A benne tevékenykedők vállalják ezt a felelősséget, a vele járó minden fáradozással és a munka értékével együtt.

Tény az is, hogy a triennálé kezdete óta – másfél évtizede – a *katalógust és a plakátot tervező* Molnár Kálmán grafikusművész elegánsan profi megoldásai – a mindenkori kiállítás évszámának bravúros számítógépes grafikai modulálásával – igényes színvonalat biztosítanak. Tényező a nemzetközi megmérettetésben a kiállító művészek mérvadó munkássága, amely nélkül nem az lenne a triennálé, ami, a maga szűkebbre szabott keretei között.

Tény az is, hogy az *5. Textilművészeti Triennálé katalógusa* kellő információt nyújt az alapjában véve kissé bonyolulttá vált kategóriákban beérkezett művek áttekintéséhez, valamint – a vastag kötet végén található – a biennálék és triennálék időrendi történetéhez. A művészek életrajza után megtalálhatjuk a Rózsa Anna Alapítványról, illetve az idén először díjat is adományozó japán Nagano Goro friss alapítványáról szóló leírásokat. Ezeknek az aprólékos munkáknak, amelyeket szorgos művészettörténészek (Keszthelyi Katalin és Cebula Anna) végeznek, az idők múltával egyre nagyobb a jelentőségük.

Úgy tűnik, mintha kevesebb külföldi művész vett volna részt a 2015. évi textiltriennálén.

Tény az is, hogy az évek alatt a magyar textilművészetben kiforrott klasszikus művészi értékrend – az egyes életműveken belül finomodó sajátosságokkal és az azokon túli kísérletezésekkel együtt – kiemelkedő színvonalat teremtett. Széles műalkotásbeli és sokszí-

**Bornemisza Eszter: Városi göncök /
Eszter Bornemisza: Urban Duds**

[2015] *újságpapír, organza, selyemszál, varrás / newsprint, organza, silk fibre, sewing* [250x115x25 cm]



Fotó: Tihanyi & Bakos

AZ 5. TEXTILMŰVÉSZETI TRIENNÁLE
DÍJAZOTT MŰVÉSZEI

Sándor Eszter – Rományi László (fal- és tértex-
til kategória), az Emberi Erőforrások
Minisztériumának díja

Baráth Hajnal (fal- és tértex-
til kategória),
a Magyar Művészeti Akadémia díja

Tóth Livia (design kategória),
a Magyar Művészeti Akadémia díja

Sipos Éva (fal- és tértex-
til kategória),
a Magyar Képzőművészek és Iparművészek
Szövetségének díja

Papp-Vid Dóra (design kategória),
a Magyar Képzőművészek és Iparművészek
Szövetségének díja

Michaela Mayer-Michnay (miniatűrtextil kategória),
a Magyar Képzőművészek és Iparművészek
Szövetségének díja

Orbán Anna Mária (zászló kategória),
a Magyar Képzőművészek és Iparművészek
Szövetségének díja

Els van Baarle (szalag kategória),
a Magyar Képzőművészek és Iparművészek
Szövetségének díja

Sziráki Katalin (miniatűrtextil kategória),
Nagano Goro-díj

Zuzana Branišová (miniatűrtextil kategória),
Nagano Goro-díj

Nyerges Éva – Oláh Tamás
(fal- és tértex-
til kategória),
a Rózsa Anna Alapítvány díja és Szombathely
Megyei Jogú Város díja

Kiss Orsolya (design kategória),
a Magyar Formatervezési Tanács
fiatal művészeknek járó díja

Zámori Zsófia (fal- és tértex-
til kategória),
a Magyar Formatervezési Tanács
fiatal művészeknek járó díja



Bein Klára:
Pillangókisasszony,
női öltözkölkollekció /
Klára Bein:
Madame Butterfly.
Lady's clothing
collection
[2014–2015]
bernyóselyem, taft,
organza, varrás,
applikáció / silk,
taffeta, organza,
sewing, appliqué

nűen tartalmaz eszmei alapja van tehát annak a fogalomnak, hogy „magyar textilművészet”. Megrendítő, friss élmény például a közelmúltban elhunyt Solti



Fotó: Károly Márton



Gizella *Flóra* című kárpitja, amelyet talán egy másik, korábban eltávozott, fiatalabb művésztársának (Remsey Flórára gondolok) emlékére szőtt meg. Rónai Éva fanyar humorral folytatja a „falikép” eredeti funkciójából következő mesélés hagyományát a *Megmentjük ősapát* című kárpitjával. Társadalomkritikával ér fel a klasszikus keretekbe komponált jelenet az őshüllőt cipelő és azt magasba tartó fiatalok karikatúrisztikus ábrázolásával. Elmerenghetünk Kecskés Ágnesnek, a megelőző triennále egyik díjazottjának az *1914+* című, a Nagy Háború emlékére 2014-ben festett, hernyóselyem és ripsz anyagokból kombinált keresztábrázolásán. Kókay Krisztina évek óta fekete színnel, egyenkénti vonalakkal rajzolja különös távlatú építményeit a fehér hernyóselyemre. A *Hadak útja* című 2015-ös művén a tömeggé sűrűsödő, hullámzó tömbökbe lövedékként fájóan hasítanak bele a fehér vágások, a színek rideg távolságtartásával mintegy illusztrálva a valahol távolban történő események misztikus, de mégsem felfogott drámáját. A maga kompozíciós világában jelentőset újított Lencsés Ida *Áramlás II.* című, 2010 és 2014 között vászonra festett, vegyes technikájú alkotásával vagy Málik Irén a lángoló vörös színű gyapjúból szőtt, 2015-ben elkészült, *Kitörés* című művében.

A pályázati kiírásban felhívták a művészek figyelmét arra, hogy 2015-ben a Savaria Megyei Hatókörű Városi Múzeum kiemelt kiállítási témája a *Selyem*. Többen érdekes módon kapcsolódtak ehhez: Olajos György fehér selyemre vörössel festett csillói a megtermékenyítéstől a végső forma elnyerése felé igyekvők küzdelmes mozgásélményét sugározzák *Metamorfózis* című kompozícióján, Tomka Zsóka pedig egy számítógép bekapcsolt monitorját festette meg annak ikonábraival selyemanyagra, központi motívumként egy szinte ikonná vált „vasember” markáns arcképével, *Realizált irreális* címmel.

Az utóbbi években csaknem divattá vált fémszálasz használata is önálló életre kelt: T. Doromby Mária, Vaitsné Kapás Andrea, vagy a lehetetlenségű anyaggal dolgozó Vereczkey Szilvia munkáiban élvezhetjük ennek változatait. A kiállítás minitextil részében Pázmány Judit, vagy Mátrai István brillírozott a fémszálak plasztikai lehetőségeivel.



Molnár Mária Virág:
Selyembábok,
női öltözék /
Mária Virág Molnár:
Silk Pupae.

Lady's clothing
[2015] *bélésselyem,*
damil, párbuzamosan
pliszírozott / lining
silk, fishing line,
parallel pleating



Zámori Zsófia:
Burok (részlet) /
Zsófia Zámori:
Shell (detail)

[2014]

építési rabicháló,
egyéni technika,
a teljes méret:

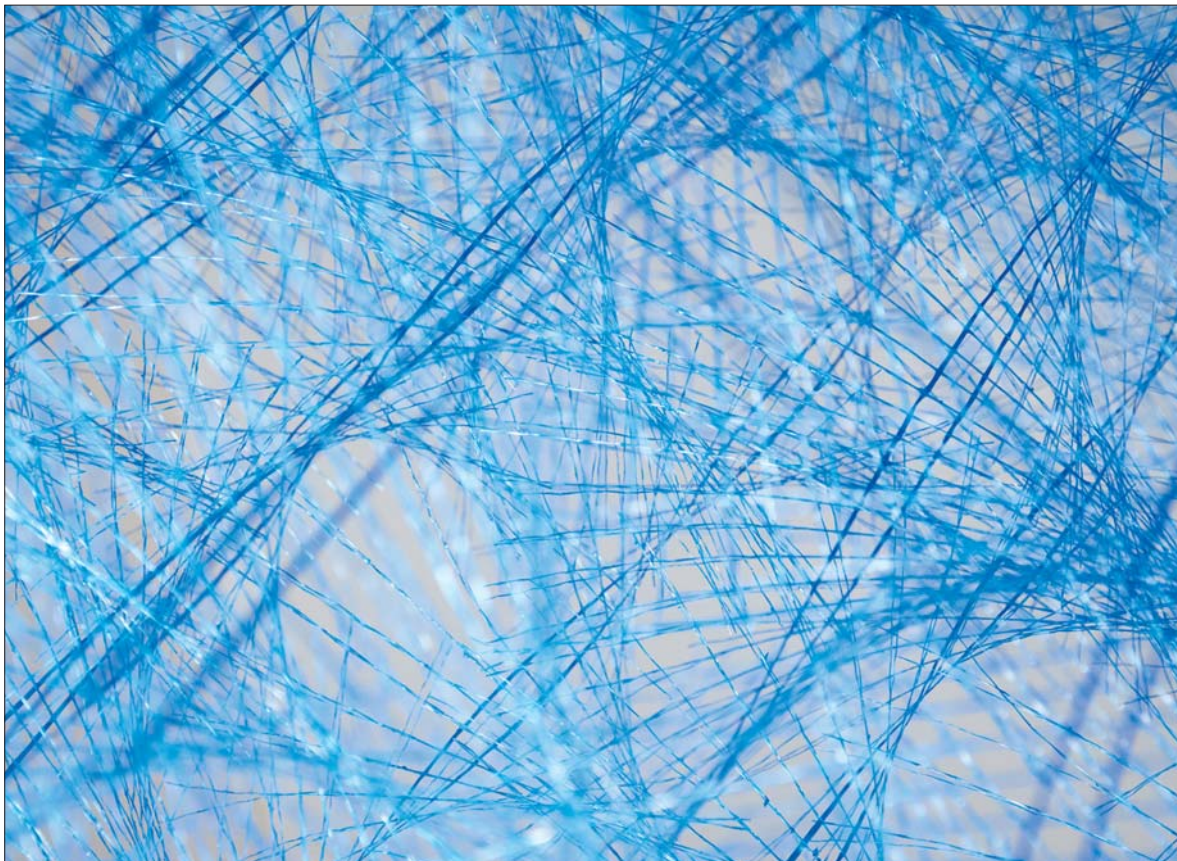
160x160x100 cm /

rabitz mesh,

individual technique,

full size:

160x160x100 cm



Fotó: Pasezki Eszter Lúdia

A kiállítás egyik jelentős támogatójának, a Magyar Művészeti Akadémiának a fődját Baráth Hajnal nyerte el, egy ragasztott, préselt papírból 2015-ben készült alkotással, amelynek a *Hagyatékaink* címet adta. A rojtos szélű, a használattól helyenként szakadozott mű nagyanyáink régi, nagy, lenszövésű konyhai abroszaira, konyharuháira emlékeztet, a szélein futó, vékony piros csíkkal. Különös hagyaték, hiszen a papírcsíkok – amelyeket jelentős kézi munkával ragasztgathattott össze az alkotó – valamiféle irodai, gépi felhasználású számlák csíkmарadványainak tűnnek. Az emberi és a szakmai mulandóság, a személyesség és a kézi szövés elmúlásának kegyetlenül fájdalmas mementója ez a mű. Ez esetben őszintén örültem a zsűri választásának.

Téma és anyaghasználat terén igazán változatos a kínálat az egész tárlaton. A designszekcióba beküldött modellek, amint jeleztem, elvegyülnek a fal- és tértextil művek között. A debreceni születésű Bornemisza Eszter a *Városi göncök* címet adta például organzából, újságpapírból, selyemszálakból varrott, vékony rudacskákon lebegő, visszafogott okkerszínekből komponált tárgyának, amely a kárpitok között akár ruhafélének is felfogható.

Bein Klára a tőle megszokott, high society-eleganciájú, aranyló valódiselyem anyagokból, végtelenül egyszerű szabású ruhái a divattrendekben is otthonos tervező magas művészi minőségét mutatják. A fiatal tervezők közül kiemelkedett extravaganciájával Molnár Mária Virág: a *Selyembábok* című kreációival, ame-

lyeket sötétlila, pliszírozott selyemből hajtogatott szobrokká. E művel szemben volt látható alig szürke szintartományban az anyag bevágásaival és hajtogatásával táskát, kalapot kreáló Kovács Ágnes *Rendszer és forma* című kollekciója.

Szokatlan anyagokkal, és éppen ezért a triennálé textiljellegéhez kevésbé kötődő művekkel is találkozhattunk. Pápai Livia tízezer színes ceruzából készített, *Átalakulás* című, hármas tagolású, jelentős méretű szobra egyike ezen alkotásoknak. De említhetném Zachar Viktória *Spine* című, pévécéfoliából tekert kígyóformáját, vagy Csovelák Edit Möbius-szalagját hálóból és csipeszekből, vagy a ruhát is tervező Zámori Zsófia 2014-re keltezett, 160 x 160 x 100 centiméteres kubusként a mennyezetről a térbe leengedett, lebegő, kék építési rabichálóból összeállított *Burok* című kompozícióját.

A miniatúrtextilek között meglepetésként fedeztem föl Szilvitzky Margit színes cérnaspulnikból komponált *Boldog idők*-dobozát, a szalagszekcióban pedig Motoda Mahoko japán művész *Zöld és kék* című „cérnaspulnijait”. Sőt, a minitextilek között a szintén japán Takeda Risa 2014-re datált, 20 x 10 x 10 centiméteres, *Érzés* című, vörös színű selyemszálakból komponált műve kísértetiesen emlékeztetett Attalai Gábor évtizedekkel ezelőtti, ugyancsak a szombathelyi biennálén bemutatott, hatalmas méretű, vörös filcből hasított-hajlított térkompozíciójára. De hát van ilyen.

Eltöprenghetünk, hogy a korábban szinte csak a minitextil kompozíciókra korlátozódott, sokféle szellemes ötletet felmutató művészgondolatok milyen mértékig vegyültek a fal- és tértextilek közegébe, hogy a hagyományos textilanyagokat milyen mértékben váltották ki műanyagok, és egyáltalán, a háromévente kínálgató bemutatkozási lehetőség 2015-ben végül is milyen kulturális értékteremtő jelentőséggel bír? Kínálnak-e újabb szellemi pezsgést a formabontó és anyaghasználati kísérletek? A kiállítási felhívás imago-gondolatiságát, illetve a selyemhez mint anyaghoz – illetve a selyem létrejövetelének fantasztikus biológiai folyamatához – kapcsolódó szimbolikus gondolatok lehetőségeit és még számos más inspirációt nyújtotta a művészeknek az 5. szombathelyi textiltriennálé? A Magyar Művészeti Akadémia Iparművészeti Tago-



Foto: Kócsi Hajakava

zatának nevében Fekete György, úgy is mint az MMA elnöke, decemberre a Vigadóba hívta meg ezt a kiállítást. Így újabb alkalom kínálkozik majd arra, hogy ezeket a vizuális formába öntött tervezőművészi gondolatokat, amelyek fő célja az anyaggal való magas színvonalú bánásmód művészi értékének a bizonyítása, alkotók, rendezők, méltatók újra megvitassák, és élvezhessék. Addig gratulálunk a különböző kategóriákban díjazott művészeknek.

Szubjektív írásom végére mégiscsak idézem az idei katalógusból Wehner Tibor dodonai gondolatát: „A képalakítás, az ábrázolás tehát korunkra mind tartalmi, mind formai-anyagi vonatkozásban, mind a megjelenítés módozataiban határtalanul szabaddá vált: de hogy szabadságával hogy gazdálkodik, azt az minősíti, hogy mi válik napjainkban fontos, totális, biteles, a szó nemes értelemben vett imago-vá.”

Nos, hát én nem tudom, hogy ez a fajta parttalan szabadság valójában milyen célt szolgál?

DVORSZKY HEDVIG
művészettörténész

(5. Textilművészeti Triennálé. Savaria Megyei Hatókörű Városi Múzeum Szombathelyi Képtára, Szombathely, 2015. június 26–október 29.)

Motoda Mahoko:
Zöld és kék /
Mahoko Motoda:
Green and Blue
[2014] pévécé,
poliészter, bársony,
egyéni technika /
PVC, polyester, velvet,
individual technique
[400x9 cm]



Pelso 2015

X. Országos Kerámia és Gobelin Biennále a Balatoni Múzeumban

■ Egy kiállítássorozat tizedik állomásához érve érdemesnek tartom röviden áttekinteni az egész folyamatot, hiszen – azt mondják – a múlt rejti a jövő csírait is.

1997-ben indult útjára a Balaton Fesztivál keretében a biennále, az alapító okiratot a Magyar Képzőművészek és Iparművészek Szövetsége (MKISZ), a Magyar Alkotóművészek Országos Egyesülete (MAOE), a Magyar Keramikusok Társasága, a Képző- és Iparművészeti Lektorátus, az Iparművészeti Múzeum, a keszthelyi Balatoni Múzeum és Keszthely város polgármestere írta alá. Címe a Balaton római kori neve, a Pelso lett, a felirat az egykori tulajdonosáról Seusokincsnek nevezett pompás asztali készlet egyik darabján, egy késő antik ezüsttálon szerepel, s a tál rajza lett a biennále logója is.

A biennále címének választását az sugallta, hogy az

Tamás Ákos: Pannónia fényei I-II-III. / Ákos Tamás: Lights of Pannonia, I-II-III

[2014–2015] *transzparens porcelán, magasság egyenként: 31 cm /
transparent porcelain, height: 31 cm each*



Fotó: Tóth Máté



Fotó: Tóth Máté

Krajtsovits Margit: Pannon törődék /

Margit Krajtsovits: Pannonian Fragment

magas tűzű samott / high fire chamotte [49x40 cm]

elveszett antik értékeket új értékekkel, kortárs művekkel pótoljuk.

A biennále kezdeményezője és azóta is fáradhatatlan szervezője Pannonhalmi Zsuzsa, aki kiváló társsakra talált a Balatoni Múzeum igazgatójában, Müller Róbertben, majd utódában, Havasi Bálintban és az MKISZ textilszakosztályának vezetőjében, T. Dorombay Máriaiban.

Több különböző szervezet is felajánlott díjakat, így a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma, az MKISZ, a MAOE, a Zala Megyei Önkormányzat és Keszthely városa is.

Az első kiállításon – amelyről katalógus is megjelent – meghívottként szerepelt az előző év nagy eseményére, a honfoglalás millicentenáriuma 46 kárpitművész közös munkájaként készült hatalmas mű, a *Kárpit határok nélkül* és a *Himnusz* versszakai által ihletett nyolc művész egy-egy nagy falképe, a *Himnuszok*. Ezeken kívül 55 keramikumművész küldte el munkáját az igen sikeres és komoly látogatólétszámot vonzó kiállításra. A díjazottak között volt Babos Pálma és Szekeres Károly keramikusok.

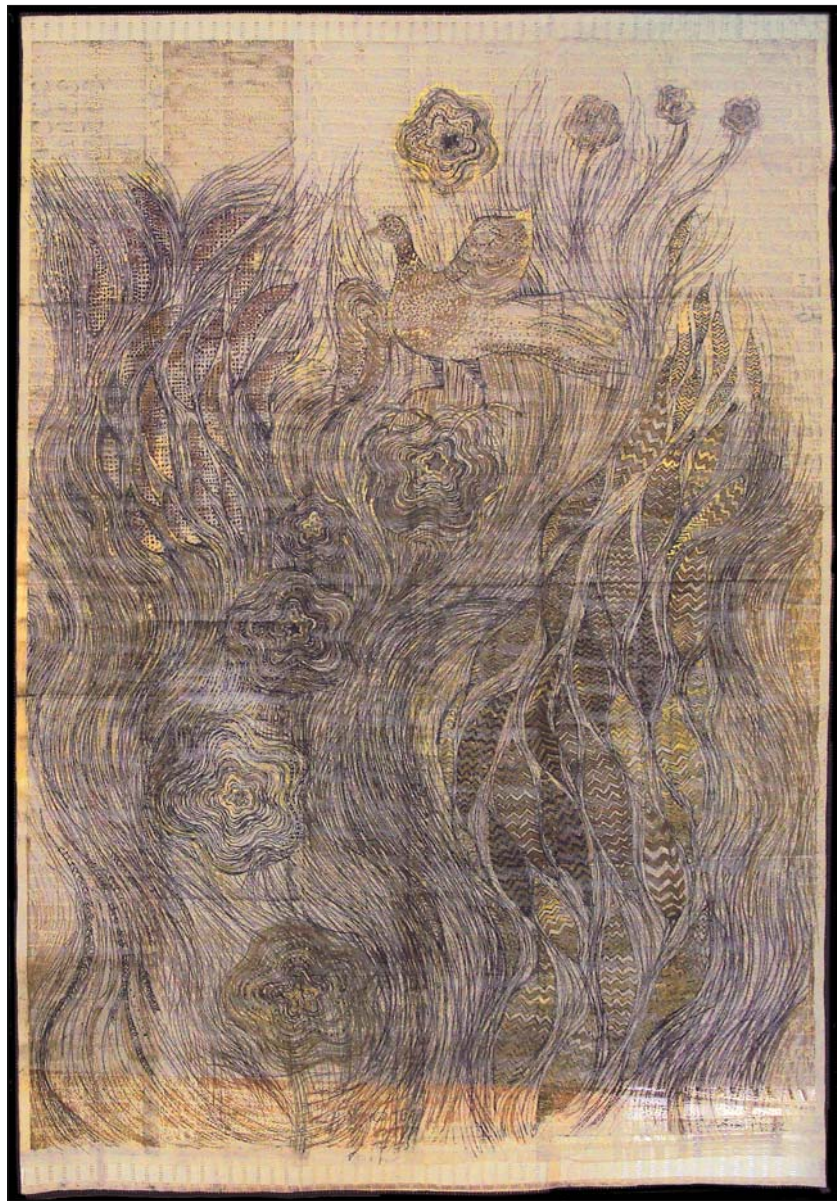
A következő kiállításokra a rendezők előre megadták a témát, ez 1999-ben az *Ezredvég Pannóniában* volt. Ezen a biennálén 79 textil- és keramikumművész vett részt, díjat Kun Éva, Takács Zoltán és Tihanyi Zsuzsanna keramikusok, Ardai Ildikó, Komáromi Erzsébet és Solti Gizella textilművészek kaptak. Katalógus ebben az évben sajnos nem jelent meg, de a következő, *Hullám* című III. biennále 77 művét már egy – az addigi kiállítások rendezője, Bakonyvári M. Ágnes által írt – kis kötet is megörökítette. Antal András és Gellér B. István kerámiái, valamint Kelecsényi Csilla, Pázmány Judit és Samu Zsófia kárpitjai nyertek díjat.

A 2003-as IV. biennále témája maga a nagy késő római ezüstitál volt, a Seuso-kincs legpompásabb darabja. A korábbiaknál kevesebb, 44 művész vett részt a kiállításon, katalógus ezúttal sem készült. Díjakat Borza Teréz, a mindegyik Pelsón részt vevő Németh János és Zákány Eszter keramikusok és Málík Irén, Sziráki Katalin, Szuppán Irén textilművészek kaptak.

Az V. biennále témája, *A bor, a szőlő és az azt érlelő Balatoni táj* 64 művészt vonzott, s a Da Bibere Zalai Borlovagrendet is díj felajánlására indította. Polgár Ildikó, Szemereki Teréz, Takács Zoltán keramikus- és Balogh Edit, Erdélyi Eta, Harmati Zsófia, Nyíri Katalin textilművészek nyertek díjat. Erről, és a következő, 2007. évi biennaléről a MAOE katalógust is megjelentetett a Nemzeti Kulturális Alap (NKA) anyagi támogatásával.

A VI. biennále témája, a balatoni táj és a hozzá kapcsolódó regék, mondák 68 művészt készítettek alkotásra. Díjazottak voltak Gálócsy Edit és Szalai László keramikus-, valamint Máder Indira, Morvay Ibolya és Pázmány Judit textilművészek.

A balatoni fény címmel meghirdetett 2009. évi kiállítás az előzőkhöz hasonló nagyságú volt, díjakat Antal András, Benkő Ilona, Lőrincz Zsuzsa, Tamás Ákos keramikusok és Farkas Éva, Pázmány Judit,



Fotó: Tóth Máté



Antal András: Ég és föld között I-II-III. / András Antal: Between Heaven and Earth, I-II-III

[2015] *samott, egyenként: 47x47 cm / chamotte, 47x47 cm each*

Vásárhelyi Kata, Vető Márta textilművészek kaptak. 2011-ben a *Pannonia provincia* témájú kiállításra fél-száz művész közel 80 munkát küldött, díjakat a keramikusok közül Csemán Ilona és Vásárhelyi Emese, a textilesek közül Balogh Edit és Morvay Ibolya kapott.

A IX. biennálé témája a *Római limes a Duna mentén* volt, s ugyanezt a címet viseli a Magyar Kárpitművészek Egyesülete által, több művész közreműködésével készült gyönyörű kárpit, amely méltán érdemelte meg a fődíjat. Rajta kívül Bornemisza Eszter és Málík Irén, valamint Benkő Ilona, Kun Éva, Kutak Adrienn és Szemereki Teréz kapott díjat a 78 részt vevő művész közül.

2003 és 2011 között a kiállításokat Laczkó Ibolya művészettörténész, a MAOE főtárgyára rendezte a tőle megszokott magas színvonalon. Az egyesület funkciói legnagyobb részének állami elvonásával ő az állását, a szakma pedig egy kiváló kiállításrendezőt veszített el.

Az idei és az előző Pelso kiállítást Gopcsa Katalin művészettörténész rendezte, aki a veszprémi múzeumból nyugdíjba távozva így kamatoztatja szakmai tudását és művészetszeretét.

Az idei, a X. biennáléra minden eddiginél kevesebb, csupán 40 művész adott be művet, holott a téma – *Pannónia istenei* – nagyon is vonzó és inspiráló volt. Hozták munkáikat a hűségesekek, akik nélkül a biennálé folytonossága elképzelhetetlen volna. Ilyenek a kerámiaművészetet képviselő Németh János bravúrosan kivitelezett óriási, domború istenfigurákkal díszített tárolóedénye és tengeri csikón lovagló Vénusza, Benkő Ilona, Krajtsovits Margit, Pannonhalmi Zsuzsa és Sövegjártó Mária falképei, Kerecsi Gyöngyi szüretelő Vénusz- és faunfigurái, Pusztai Ágoston sejtelmesen megformált, irizáló rakumázzal bevont Arese és Ga-

rabonciása, Szemereki Teréz *Sokarcú isten és Arcnélküli emberek* című plasztikai, Rabie M. Hadie csodálatos organikus formái. Gyönyörűek Tamás Ákos fény-porcelán objektjei, a *Pannónia fényei I-III.* és a virágkelyhet formázó *Fortuna-lux*. Szabán György, aki eddig főleg aprólékosan megmunkált, mázas felületű tárgyakat mutatott be, ezúttal nagy, mázatlan samottlapokból állította össze kereszt formában *Ami összetartozik, az összenő* című munkáját. Ugyancsak tőle szokatlan méretű Laborcz Monika Echó-figurája

Jäger Margit: Fortuna kereke / Margit Jäger: Fortune's Wheel

[2015] *samott, kézi formázás / chamotte, hand formed*
[70x40x50 cm]



E. Szabó Margit: Arany madaram / Margit E. Szabó: My Golden Bird
[2015] *jacquard-kártya, papír / Jacquard card, paper*
[235x160 cm]

és Pannonhalmi Zsuzsa nagy római kori bárkája, az *Istenek lakhelye*. Berzy Katalin klasszikus Vénusz-torzójára messziről válaszolnak Schéffer Anna *Silvanus* és *Bellona* címet viselő lapidáris idolkái.

Bár a zsűri szempontja nem a hűség volt, de véletlenül a díjakat is a biennále állandó résztvevői kapták. Szekeres Károly *Maja vázája* egy, az ő jellemző stílusában rétegesen felépített női torzó, Jáger Margit pedig *Fortuna kereke* című művével nyert díjat. A három ovális átmérőjű samottoszlop fehér porcelánnal készült, egymást kiegészítő vonalas rajzával technikailag bravúros, nagyon szép munka. Külön érdekesség Antal András három falipasztikája, melyek díjat érdemlően igazolták azt, hogy egy kerámiát mindig ketten alkotnak meg, a művész és a tűz. Antal szokásosan, szépen megformált falképei ezúttal „túlégtek”, deformálódtak és elszíneződtek, helyenként hólyagosra olvadtak. Ezáltal olyan izgalmas művek jöttek létre, amelyek hatása alól a zsűri sem tudta kivonni magát.

A textilművészekről szólva, a kiállítás kurátorai és

rendezője nagyon jól tették, hogy a tihanyi apátságtól kölcsönkérték a tavaly elhunyt Polgár Rózsa *Gyöke-reink* című gobelinjét. A kárpitművészet e nagyszerű, fájdalmasan hiányolt „nagyasszonya” ugyanis a biennále alapítói között szerepelt, művének kiállításával erre is emlékezünk.

Új kiállító kevés van a textilművészek között, de néhány érdekes megújulást láthatunk a mostani kiállításon. Ilyen Kovács Péter *Emléktöredékek* című gobelinje, Pázmány Judit drótból font *Lelete*, Vető Márta plexiüvegre nyomott digitális fotója, vagy az öltözképtervező Tankó Judit gyapjúgobelinje. Emlékezetem szerint először szerepel a biennalén Kelemen Kata *Mozaik* című applikációjával. Ugyancsak kézzel festett selyem-vászon applikáció Sziráki Katalin nagyon szép *Dunai lovas istene*.

A biennále címében ugyan a „gobelin” meghatározás szerepel, de már hosszú évek óta polgárjogot nyertek itt is – mint a textilművészetben általában – az eltérő anyagok és technikák. B. Csernyánszky Katalin és Göbölös Márta varrott és applikált munkái, Len-



Sziráki Katalin:
Dunai lovas isten /
Katalin Sziráki:
Danubian Rider God
[2015]
kézzel festett selyem,
vászon, applikáció /
hand-painted silk,
linen, appliqué
[180x95 cm]

**Málik Irén: Időutazás –
Oltár a jóságos,
Nagy Jupiternek I(ovi)
O(ptimus) M(aximo) /
Irén Málik: Time Travel
– Altar to the Greatest
and Best Jupiter I(ovi)
O(ptimus) M(aximo)**
[2015] szövött kárpit /
woven tapestry
[176x125 cm]



Fotó: Tóth Máté

csés Ida és Orient Enikő festett vásznai, Páger Bernadett gépi szövött anyagai, E. Szabó Margit jacquard-papírra festett képei. Még mindig többségben vannak azonban a klasszikus franciagobelin-munkák, amelyek közt nagyon szépeket állított ki Bényi Eszter, Erdős Júlia, Ferenczi Zsuzsa, Kiss Katalin és Szabó Verona.

Ikattechnikával szőtt és festett nagyméretű művet állított ki Makkai Márta, a különleges kárpit címe *Pannon forrás római istenekkel, Silvanus és Silvanae*.

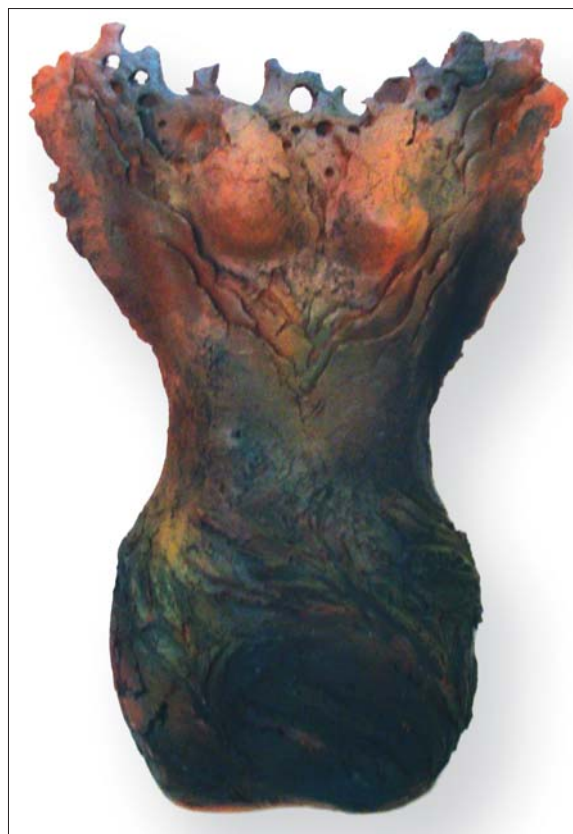
Díjat – nem először – Málik Irén kapott *Időutazás – Oltár a jóságos, Nagy Jupiternek I(ovi) O(ptimus) M(aximo)* című szövött kárpitjáért. Ez a munka is Málik Irén azon művei közé tartozik, amelyeket László Emőke egy írásában „textilkövek”-nek nevezett, s amelyeket a finom pasztellszínek, a lánc- és vetülékfonalak különböző kötésformáival kialakított gazdag felületjáték jellemmez. Az is nagyon megnyerő a művészen, hogy

szinte mindegyik Pelso kiállításra sző új, a kiírt témának pontosan megfelelő kárpitokat. Rajta kívül Somodi Ildikó nyert díjat *Alfa és Ómega* című, ikatos technikával szőtt, részben utánfestett kárpitjáért és Göblyös Márta *Eltévedt angyal* című, horgolt csipkéből, szőtt szalagokból összeállított falképéért. E. Szabó Margit jacquard-kártyákból összeragasztott, nagyméretű, fekete-fehér festésű képei közül az *Arany madaram* nyert díjat.

A cikk elején azt írtam, hogy érdemes a múltat áttekinteni, hisz a jövő csíráját rejt.

Elgondolkodtatott, hogy a tizedik kiállításon részt vevő művészek eddig a legkevesebben voltak. Ennek

Szekeres Károly: Maja váza / Károly Szekeres: Maya Vase
[2014–2015] kőcserép / stoneware [65x44x21 cm]



Fotó: Tóth Máté

okát elsősorban a kedvezőtlen külső körülményekben látom. Nagyon hiányzik a MAOE lelkes és hozzáértő szervezőgárdája, akik mindig segítettek egy-egy kiállítási anyag összegyűjtésében és egyéb előkészítő, szervezőmunkáiban. A katalógusokat is a MAOE adta ki, az NKA anyagi támogatásával. Azt, hogy 2007 óta nincs katalógus – s valljuk meg, ez a művészek számára nem közömbös –, ugyancsak a MAOE szakembereinek hiánya és a pályázati lehetőségek csökkenése, a támogatások odaítélésének késlekedése okozza. Mindezek ellenére kell bízni a Pelso jövőjében, volt már egyszer ilyen hullámvölgy a kiállítók számában, s akkor is csupán a művészek létszáma csökkent, de a művészi színvonal egyáltalán nem, s így van ez idén is. A szervezők, kurátorok és rendezők is változatlanul mindent megtesznek a folytatásért, a keszthelyi múzeum és a város is örömmel fogadja az idén július elejétől szeptember közepéig nyitva tartó, tízezres látogatót fogadó kiállítást.

Idéztem az 1997-es katalógus gondolatát, mely szerint a kortárs művészek értékteremtő munkája pótolja az elveszett Seuso-kincs értékét. Azóta Magyarországra került a kincs fele, a magyar állam 2014-ben megvásárolta a kétes eredetük miatt nehezebben eladható tárgyakat, köztük a Pelso feliratot viselő pompás tálat. A komoly anyagi áldozattal megvalósult örömteli esemény azonban ne legyen fordítva érvényes, az antik ezüstdíszek értéke ne helyettesítse a ma élő művészek értékteremtő munkájának támogatását!

LOVAG ZSUZSA
régész-muzeológus

(Pelso 2015 – X. Országos Kerámia és Gobelin Biennále.
Pannónia istenei. Balatoni Múzeum, Keszthely, 2015. július 4–szeptember 13.)

A Seuso-kincsről lásd a Magyar Iparművészet korábbi számában
Tóth Endre cikkét: Egy dunántúli római gazdag ember kincse:
Seusónak és családjának díszedényei, 2014/6. sz. 26–31. o.

**Göbolyös Márta: Eltévedt angyal /
Márta Göbolyös: Lost Angel**
[2014–2015] kézi és gépi varrás /
hand and machine sewing [125x68 cm]



Fotó: Tóth Máté

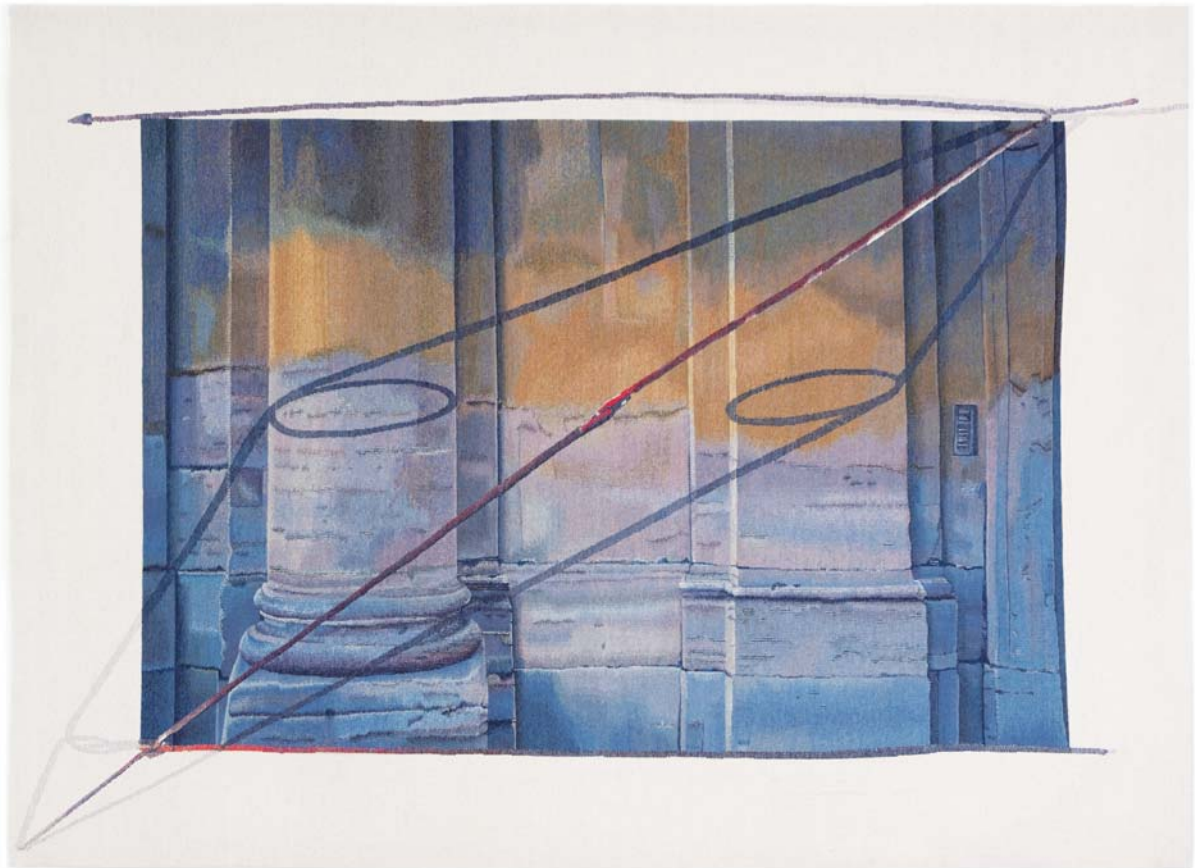
Spirituális terek és határok

– Pasqualetti Eleonóra textilművész kiállítása a Vigadó Galériában

Három ok

■ Pasqualetti Eleonóra vigadóbeli kiállítása három fontos körülmény rögzítésére ad okot. Elsőként a magyar textilművészet világméretekben is páratlan technikai-szellemi szélességének, szinte határtalanságának tényét és felmutatásának szükségességét teszi elkerülhetetlenné. Megállapítható, hogy az ábrázoló

művészetek sorában egyedülálló tartalmi gazdagsággal bír, s így szinte példátlan spektruma alakult ki a hazai tájon. Forrása egészen biztosan az az évszázadok óta érvényes, hagyományos és támadhatatlan képzőművészeti alapképzettség – a múlt ösvényei bejárásának kötelezettsége és eredménye –, ami nem stílári, hanem kikerülhetetlen erkölcsi kérdéssé teszi a látványos blöffök határozott elutasítását. Bár ez utóbbiak



Pasqualetti Eleonóra:
Inflexió /
Eleonóra Pasqualetti:
Inflexion

[2000] gyapjú, selyem,
fémszál, kárpitszövés,
haute lisse / wool, silk,
metal thread, tapestry
weaving, haute lisse
[165x223 cm]

Fotó: Eöri Szabó Zsolt



Pasqualetti Eleonóra:
XX. századi kerengő,
installáció /

Eleonóra Pasqualetti:
20th-century Cloister.
Installation

[1985–2002]

gyapjú, selyem,
fémzál, vashenger,
kárpítszövés, haute
lisse / wool, silk, metal
thread, iron roll,
tapestry weaving,
haute lisse

[8 / 175 x Ø 50 cm]

határai ugyancsak végtelenek, ám nem a mindenség, hanem a látványos semmi léteireinek napi beköbör-lásaihoz adnak módot.

A méltányos nézőpont alakításában a magyar textil-

művészek az élen járnak. Hazai és nemzetközi meg-mérettetéseként évtizedek óta pozicionálták magukat. Műfaji kromoszómájuk a máig is alig kutatott elemi szál, valóságosan és átvitt értelemben is. Ez pedig a le-

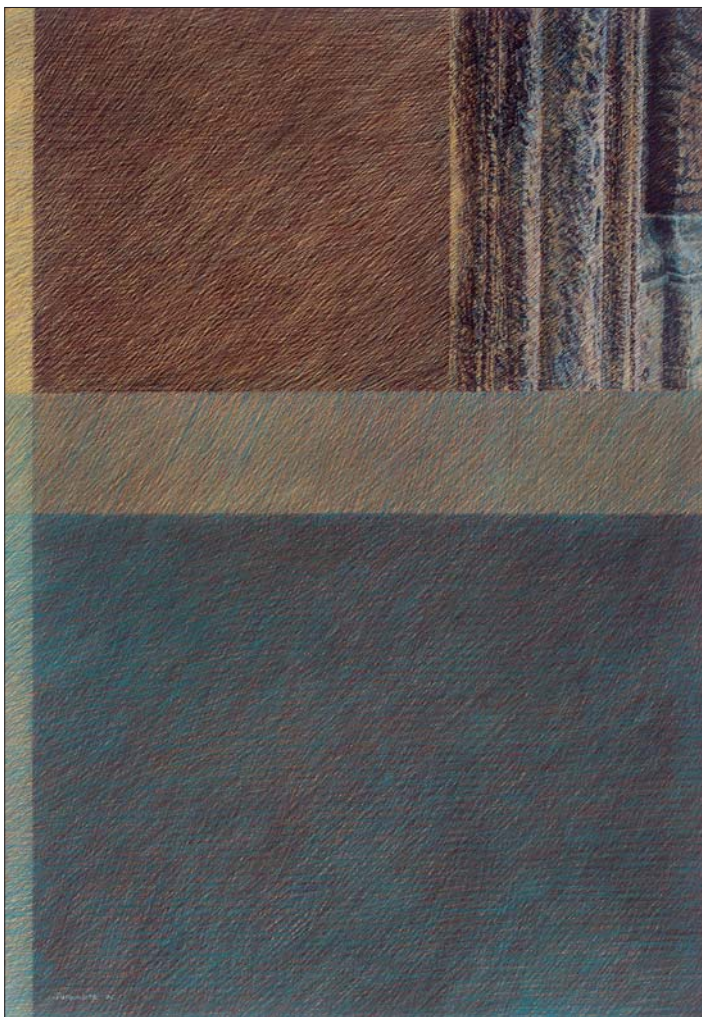
helettől a pókhálón át, a növényi rostok gazdagságán keresztül az állati szőrök lobogásáig, majd a rajzeszközökkel készülő cizellációkon át a felvető- és kereszt-szálak tüneményes ölelkezéséig tart. Közben megejtve

a tekintetek fényvillanásait is mint létező valóságot. Szövedékekbe csalogatása a gondolat szülte, kimondott szó rezdüléséig rajzban, fonalban, kelmében, bőrből, drótban és utánozhatatlan, hullámzó felületek-

**Pasqualetti Eleonóra: Új élet
(Eleven emlékezetben élő VIII.) /**

Eleonóra Pasqualetti: New Life (Within Living Memory, VIII)

[2005] *papír, pasztell, egyéni technika /*
paper, crayon, individual technique [100x70 cm]

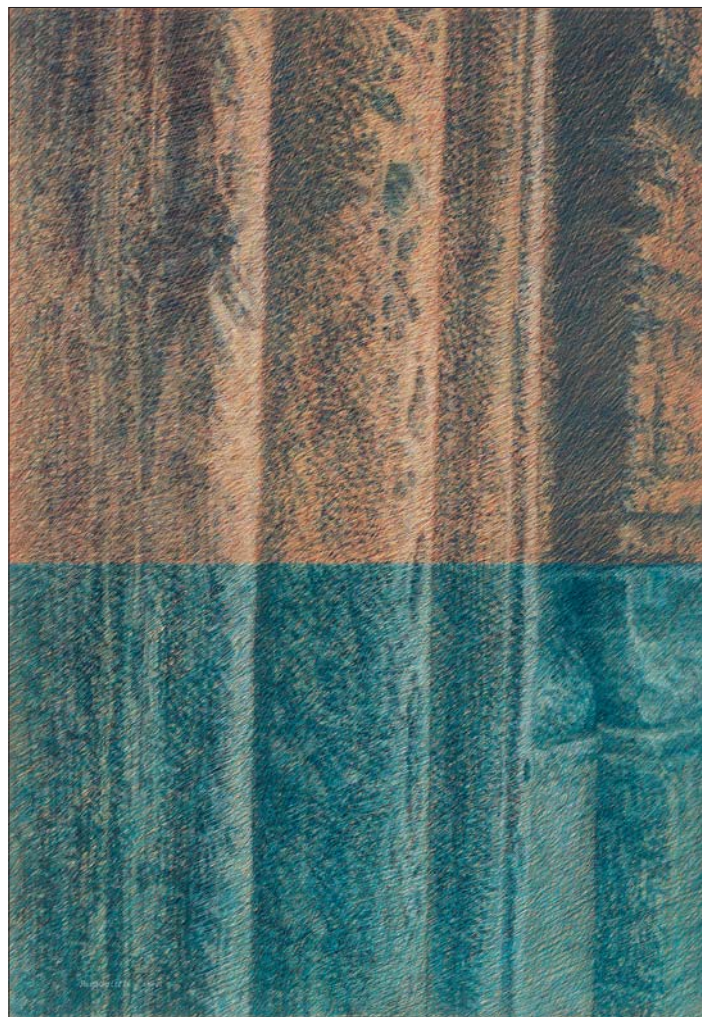


Fotó: Neumann Ildikó

**Pasqualetti Eleonóra: A boldogság kötelességként szemlélve
(Eleven emlékezetben élő IX.) /**

Eleonóra Pasqualetti: Happiness Conceived (Within Living Memory, IX)

[2005] *papír, pasztell, egyéni technika /*
paper, crayon, individual technique [100x70 cm]



Fotó: Neumann Ildikó

**Pasqualetti Eleonóra: Átkelés /
Eleonóra Pasqualetti: Passage**

[2010] *papír, pasztell, vegyes technika / paper, crayon,
miscellaneous techniques* [150x150 cm]

ben ölt testet. Magába szívja a mondanivalót, és egy különös, új koordinátarendszert teremt a szemmel és szívvel egyszerre felfogható vizuális közegben. Az elmondottak szerint tehát ezen ez estén is ehhez a világhoz tartozunk.

A második ok sem egyszerűbb az elsőnél. A készenléti állapot öröme az első érzés, ami lényegében jó ígéret lehet a két év múlva éppen ebben az időben nyitva tartó Iparművészeti Nemzeti Szalon sikerére. Öröme ad okot az is, hogy június végén nyílt meg Szombathelyen az immár négy évtizedet megélt, részben nemzetközi textiltriennále – korábban biennále –, remek anyaggal. Méltán lehetünk büszkéek rá. S vele együtt kell említenem a Szombathelyi Képtár állandó kiállítását is, ahol a gyűjteményi anyagnak integráns része a magyar textilművészet már klasszikussá érett múltbéli anyaga, amely rangját is adja a teremnek.

Ugyanakkor aggodalom is van bennem a tekintetben, hogy tartható lesz-e ez a szint még a felsőoktatás keretein belül is, ha az alapképzés szélessége és mélysége néha méltatlannak tűnik az említett múltbéli és jelenlegi előzményekhez. A folyamatosság reményéhez nem elegendők csupán a gyakorló textilművészek, ehhez felelős irányítók, szakértelemmel bíró véleményformálók, a tovább éltető tanítómesterek lelkiismerete is szükséges. Ennek a háznak a gazdái és szellemi tulajdonosai elkötelezettek abban, hogy érzékeny ujjakat a szakma ütőerén tartsák.

Mi sem természetesebb, mint hogy a harmadik ok Pasqualetti Eleonórának a felfedezése, akinek művei az előbbi két ok megnevezését is indokolták. A művész személyisége és az abból fakadó művek csak nagyfokú összetettségükben magyarázhatóak. Szokásos lakástextilekről, öltözékekről, plasztikai leleményekről, szöttesekről, hímzett képekről, babákról, szalagokról és emléktárgyakról könnyű rutinszerűen beszélni. Ezek ugyanis mind jórészt önálló sajátosságokkal rendelkező tervezési zónák, melyeknek leírásához alaposabb tájékozottság is elegendő.



Fotó: Schäffer László

Itt azonban egészen másról van szó. Vagyis nem életútról, fejlődési vonalról, divatperiódusról, nem stílus – európai és világhoz – igazodásról, hanem filozófiáról és egyáltalán nem burkoltan teológiáról, ha nem is konkrét vallási, hanem hitbéli értelemben. Hogy a dolog még nehezebb legyen, az út szépségének és belső kínjainak párhuzamosságáról is, aminek értékeléséhez nem elegendő a pusztá szemlélődés.

Pasqualetti művei, textiljei, grafikái, installációi szokványos tárlatnézéssel nem is fogják megadni magukat. Belső történések szövedékei ezek, több rétegben egymás felett, kétkedésekkel, vívódásokkal, rátapintásokkal, igenlésekkel és tagadásokkal vegyítve, társtalanság is van bennük, és azoknak a lehetséges feloldása is, arra várva, intve bennünket, hogy próbáljuk meg követni őt, amin keresztül egymásnak segíthetünk ezen a nap nap után elodázott erkölcsi megroppanásnak a feloldásában.

Gondolom, sem az alkotó, sem a művek nem elismerő fejbólintásra várnak, hanem a megközelítés ko-

→
**Pasqualetti Eleonóra:
Vízszintes – Függőleges
/ Eleonóra Pasqualetti:
Horizontal—Vertical**
[2010] *papír, pasztell,
egyéni technika /
paper, crayon,
individual technique*
[134x150 cm]



molyságára, a vizuális lépések megértésére, vagyis annak a vágnak a teljesülésére, hogy ha részt kaptunk a teremtésben, akkor legyünk méltóak erre a feladatra, s ha lehet, együtt.

Pasqualetti Eleonóra tehát már mindent tud és még mindenre képes. Technikai problémái nincsenek, bravúrosan rajzol, érdekesen komponál, így a mondani-
való kézben, eszközben, gépben és anyagban rendre életre kel. Bátorsága szinkronban van az eredmény-
nyel. Elvontsága természetesen kétségbevonhatatlan,
ami azonban nem a tudálékosság gőgjéből fakad, ha-
nem a lelki mély tengerek kutatási szándékából. Te-
hát éppen hogy nem az onnan ismert mélytengeri
mámorból, hanem a titkok megfejtésének képességé-
ből és beavatottságából.

Mindezekből adódóan a művek nem jegyzetek, nem
naplótöredékek és nem történeti-történelmi vissza-
tekintések, hanem keresései a mindenség befogható
határainak. Vagyis, hogy lesz a voltból jövődő, s a
bennünk lakozó jelen miként vált át az örökkévalóság-
ra a mi közreműködésünkkel. Írásaiban nemegyszer
rá is kérdez a teremtés miértjére és valahai megérté-
sének jó reményére.



Fotó: Kálmán László

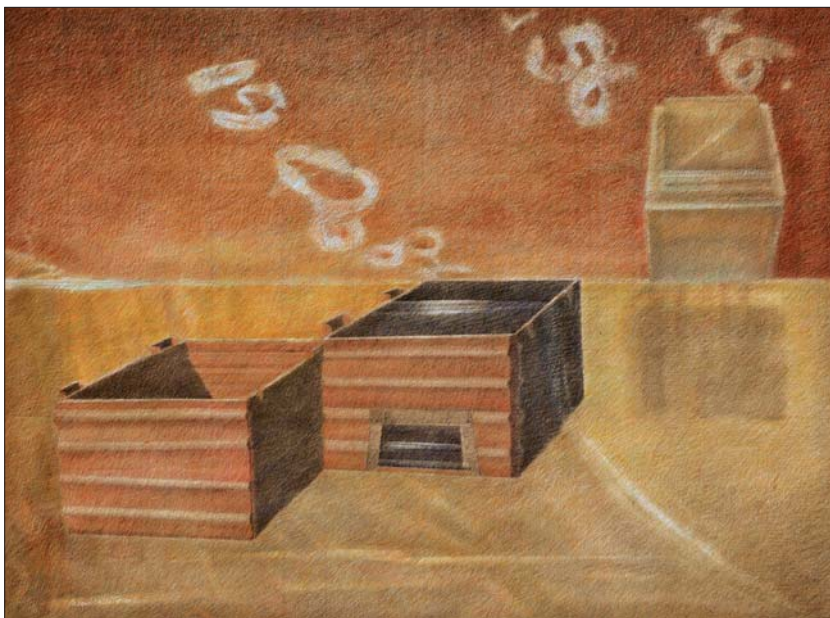
**Pasqualetti Eleonóra: Az idő fogyása /
Eleonóra Pasqualetti: Dwindling Time**

[2013] *papír, pasztell, egyéni technika / paper, crayon,
individual technique* [150x150 cm]

A körülöttünk lévő képek, szövedékek, rajzok és
installációk egy alkotó asszony nagy erejű vallomásai-
nak tekinthetők: közölnek és megszólítanak. Nekem
most módom van válaszolni, és azt mondani, ezután
se hagyja jelölt ösvényeit bejáratlanul, mert érdemes.
Ugyanis nemcsak életünk eseményeivel kell egyszer
majd elszámolnunk, hanem művészi képességeink
bizonyítékait is be kell mutatnunk, mert azon a szép-
séges utolsó tárlaton a mindenség egyetlen, tévedhe-
tetlen zsűrielnöke lesz kíváncsi tehetségünk földi te-
remtményeire.

Bocsátkozzunk párbeszédbe a művekkel, hogy a mai
nappal is többek legyünk a tegnapiak, hiszen minden
elszalasztott, érdemes órának láttán az igazi művészet
ellenfelei dörzsölik össze elégedetten mohó tenyerü-
ket. Magam erősen meg vagyok győződve arról, hogy
mi, akik itt vagyunk, a művészet üzenetei által közös
boldogságra teremthetjük.

FEKETE GYÖRGY
belsőépítész



Fotó: Schäffer László



**Pasqualetti Eleonóra: Enigmatikus szövetek (elől) és Lavatrinum, installáció /
Eleonóra Pasqualetti: Enigmatic Fabrics (front) and Lavatrinum, installation**

[2012; 2010] *selyemszálak, ragasztó, drótbuzal, plexi, műanyag tipli, egyéni és vegyes technika; rozsdás fémlemez, egyéni technika; kiállítási fotó: Vigadó Galéria, Budapest, 2015 / silk threads, glue, wire, fibreglass, plastic wall plug, individual and miscellaneous techniques; rusty metal plate, individual technique; exhibition photo: Vigadó Gallery, Budapest, 2015 [2/57x190x80 cm]*

Pasqualetti Eleonóra vizuális költeménye

■ Évek óta ismerem Pasqualetti Eleonórát, hallottam belföldön és rangos külföldi bemutatókon elért sikereiről, álltam elismeréssel új munkái előtt, ha kiállításokon, biennálékön bemutatta őket. Elmondható róla, hogy az elmúlt évtizedekben szinte minden jelentős textilművészeti seregszemlén részt vett, díjakkal tüntették ki munkásságát belföldön és külföldön egyaránt. Műveivel elismerést szerzett a magyar kárpitművészetnek Rómától Párizson át Washingtonig.

A Vigadóban látható válogatás szemlélődésre készíti a látogatót, személyesen megszólít bennünket.

Ha nyitottá válunk, elcsendesedünk, akkor átlépünk oda, ahova ő hív.

Rájövünk, hogy valójában egy költő lakik benne, olyan költő, aki nem szavakkal beszél hozzánk, ha-

nem grafitval, krétával, selyemmel, elemi szállal, aki saját jelrendszert talált meg, annak nyelvén szól hozzánk az örök emberi problematikáról.

Beszél a jelenvaló világról, a mindennapok anyagi természetű, egyszerűségükben fenyegető tárgyairól. Beszél az utazásról; Rómáról, ahova elhív bennünket ódon köveken járni, repedezett oszlopok között, alig látható, titokzatos jelek keresgélésére, néha be is csap finoman a trompe l'oeil módszerével. Kolostorok kerengőiben bolyongunk vele, de mikor már elandalítana a régi korok különös, anyagtalan jelenvalósága, ráismerünk a vas rozsdásodó (egyébként gyönyörű!) meleg barnáiban az inspiráció másik forrására, a dunaujvárosi vasmű fémhulladék hengereire.

Ilyenformán a művész újra a jelenbe kísér vissza, textíl-metaforákkal.

Máskor megszemélyesíti az épületelemek: szenvedő, reneszánsz oszlopmaradványok állnak a jelenkor dróthuzalainak feszítésében.

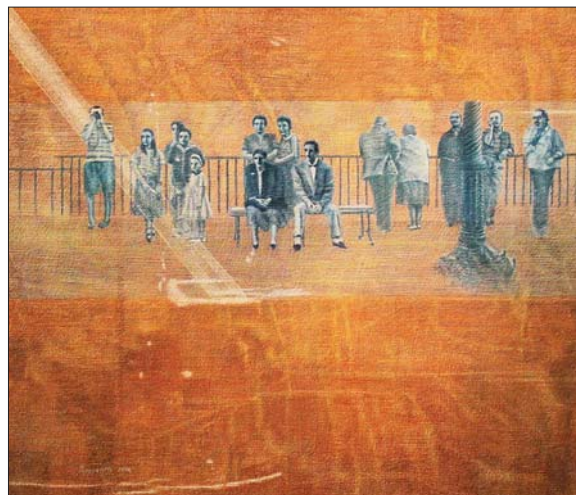
→
**Pasqualetti Eleonóra:
Hajóval megyek
tovább... /
Eleonóra Pasqualetti:
Going on by Ship...**

[1986] *gyapjú, selyem,
kárpitszövés, haute
lisse / wool, silk,
tapestry weaving,
haute lisse*
[160x120 cm]

Párbeszédbe kezd a *Sorstalanság* szövegével, költői érzékenysége finom pasztellrajzokban nyilvánul meg: apró árnyak sejlenek fel a geometrikus falsíkokon.

Létezik vajon szelíd feloldása az emberiélet-dráma végének, van-e a Pasqualetti-féle vizuális költeménynek epilógusa?!

Nehéz pontosan, szavakkal kifejezni a két lavatrinum (halottmosó asztal) érzelmekre gyakorolt hatását:



Fotó: Várhegyi Klára

**Pasqualetti Eleonóra: A fotó /
Eleonóra Pasqualetti: The Photo**

[2012] *papír; pasztell, egyéni technika / paper, crayon, individual technique* [150,5x145 cm]

az egyik a testet teszi alkalmassá a földre helyezésre és az enyészetre készíti fel, a másik a lelket tisztítja és röpíti fel a magasba; az egyik, rozsdásodó fém... a másik, időtlenségbe merevített, áttetsző selyem...

Hajóval indult útnak egy különös, új világba Pasqualetti Eleonóra, amikor mai napig érvényes emblemikus kárpitot szőtt egyik korai munkájaként: nagy kékségben álldogáló, piciny nőalak. A világmindenség, a végtelen fogja őt körül, mint mindnyájunkat – ki érti meg őt és ki ért meg minket...? Mégis érdemes volt elkezdni a nagy játékot neki és nekünk is, talán...

Pasqualetti Eleonóra azóta is így szól a vizuális művészetek nyelvén, verssorok: kék, rótbarna, rozsdavörös vagy éppen grafit-szürke vonalak és fonalak tekerednek ujjai hegyén.

KATONA SZABÓ ERZSÉBET
textilművész

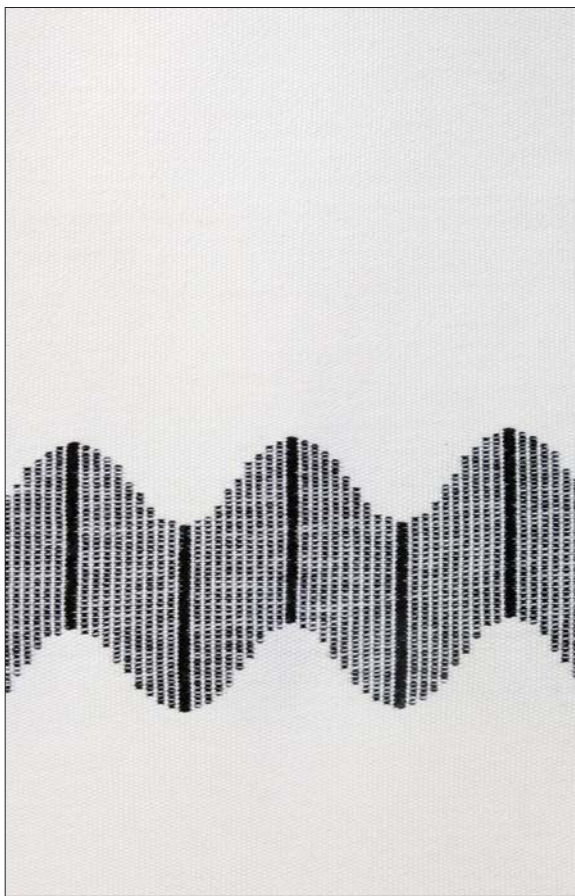
(Pasqualetti Eleonóra *Spirituális terek és határok* című kiállítása. Vigadó Galéria, Budapest, 2015. július 13–augusztus 9.)

A kiállításmegnyitón elhangzott beszédek nyomtatott változata.



Kereszt-pontok

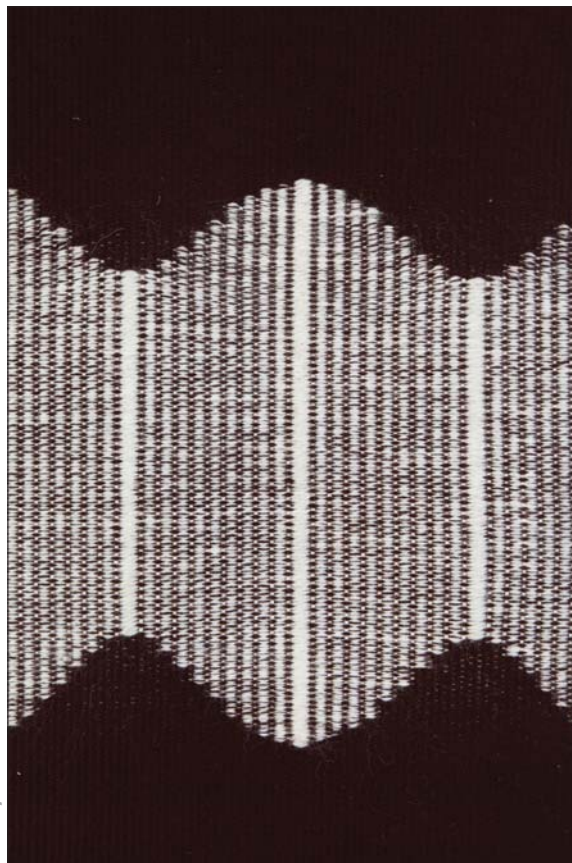
Kányási Holb Margit textilművész kiállításának margójára



Fotó: Fátol Viola

■ *Kereszt-pontok* címmel 2015. május 13-án nyílt életmű-kiállítás Kányási Holb Margit alkotásaiból Budapesten, a Magyar Népi Iparművészeti Múzeumban. A művész három évtizednyi, szövéshez kapcsolódó munkásságát bemutató tárlat eltért a megszokottól, mert alkalmazott és autonóm textilművészeti művei együtt voltak láthatóak. A kiállítás koncepciója nem a kronologikus sorrendet és nem is a műfaji határokat vette alapul, hanem már a címben is megfogalmazó-

dó kapcsolódási pontokat, az ipar- és képzőművészet, a technika és az önkifejezés kereszteződési, találkozási pontjait. A művész látszólag egymástól távolinak tűnő alkotásai – szövött lakástextiljei, objektjei, rítustextiljei és performance-ai – a hagyomány tiszteletén, feldolgozásán és továbbörökítésén alapulnak. „*Úgy vélem, hogy munkásságom a textilművészetben a folklorizmus fogalmával jelzett folyamatba illeszthető. Minden törekvésem, amely a különféle alapanyagok megmunkálási módjait, a technikák adta lehetőségek felhasználását jelen-*



Fotó: Fátol Viola



Kányási Holb Margit:
Falitextil I. (részlet) /
Margit Kányási Holb:
Textile Wall Hanging, I
(detail)

[1984] gyapjú, pamut,
nyüstös kézi szövés,
a teljes méret:
200x60 cm / wool,
cotton, hand woven
with shaft, full size:
200x60 cm

Kányási Holb Margit:
Falitextil II. (részlet) /
Margit Kányási Holb:
Textile Wall Hanging, II
(detail)

[1984] gyapjú, pamut,
nyüstös kézi szövés,
a teljes méret:
200x60 cm / wool,
cotton, hand woven
with shaft, full size:
200x60 cm



Fotó: Fátol Viola

Kányási Holb Margit:
„Kék a lába...”
tárgyegyüttes /
Margit Kányási Holb:
‘My bird’s legs are
blue...’. Object
composition

[1999] pamut, len,
 kézi szövés,
 a méteráru szélessége:
 140 cm / cotton, linen,
 hand-woven,
 fabric width: 140 cm

tette a szövéstől a nemezen át a képzőművészettel határos területekig, egészen a performance műfajának kifejezési lehetőségéig, hol közvetlenül, hol közvetetten a hagyományokhoz kötődik” – fogalmazta meg Kányási Holb Margit.

Honnan ered ez a sokrétű megnyilatkozás és kifejezési forma? Holb Margit képzőművészeti érdeklődése gimnáziumi éve alatt alakult ki, festőnek készült. Vonzódása a képi látás iránt, tanulmányai, művésztanárai, múzeumi és olvasmányélményei is ez irányba terelték. A textilművészet egy emblemikus kiállításon, az 1968-as, Ernst múzeumbeli, *Textil falikép 68* című tárlaton változtatta meg eredeti elképzeléseit.

Képzeletét megfogta az új szemlélet, a kortárs textilművészet ígéretes, még kibontakozóban lévő irányzata, a benne rejlő szabadság, a kísérletező technika és az újszerű kifejezés lehetőségei, ezért sikeres felvételt követően a Magyar Iparművészeti Főiskolán folytatta tanulmányait. 1974-ben a szövő szak diplomájával a kezében a Debreceni Háziipari Szövetkezet tervezője lett, ezáltal teremtve meg anyagi függetlenségét a művészetben való zavartalan elmélyüléshez. Bár tervezői elképzelései a sorozatgyártás, a munkaerő foglalkoztatása és a darabbér szigorú keretei közé kényszerültek, a Hajdú-Bihar megyei szöttestradíciók feldolgozása során szemléletmódja, szakmai alapállása számos



új tapasztalattal gazdagodott. A hagyományos anyaghasználat, formavilág, kompozíció, technika tanulmányozása visszatükröződik terveiben és kiállított darabjaiban is. A megye régi szőttekultúrájának megújítása, korszerű kézműipari sorozatgyártásra való átírása, átformálása – a gyártási folyamat manufaktúrális korlátait figyelembe véve – nem volt könnyű feladat. „Minden tervezői döntés – egyszerű vagy műves szövés, könnyebb vagy nehezebb szövésmenet – emberek fizikai igénybevételeiről szólt. ...a tervezés számomra lelkiismereti kérdés volt és csak ezt követően vált esztétikává” – vallja a művész. Lendületét, a szövők iránti lojalitását a szövetekzet 2003-as bezárásáig megtartotta. Lenből, pamutból és gyapjúból szőtt, visszafogott színvi-

lágú és mintakincsű lakástextiljei harmóniát, nyugalmat árasztanak, megidézve az otthonosság érzetét.

Ezek következtében a kézi szövés jelentős szerepet kapott művészi terveinek kivitelezésében. Kitartó és elmélyült következetességgel valósította meg sajátos elképzeléseit, a sorozatgyártástól, sőt egy idő után a szövés technikai kötöttségeitől is elszakadva. Művésztelepek, hazai és külföldi kiállítások, szimpóziumi részvételek szélesítették tovább művészi szemléletének horizontját. A hagyományos, nyüstös szőttesek mellett az 1970-es évek második felétől a juta került érdeklődésének középpontjába. A rusztikus alapanyag, a szövés síkjából kiemelkedő lebegő szálak nagyméretű falitextilek készítésére ösztönözték.

Kányási Holb Margit:
„Hamvas” tárgy-
együttes /
Margit Kányási Holb:
‘Bloomy’. Object
composition

[1998] pamut, len,
kézi szövés, a méter-
áru szélessége: 140 cm
/ cotton, linen, hand-
woven, fabric width:
140 cm

→
Kányási Holb
Margit: Lepel-
parafrázis (részlet) /
Margit Kányási
Holb: Shroud
Paraphrase (detail)

[2012] gyapjú,
 növényi elemek,
 poliamid, pamut,
 vegyes technika,
 a teljes méret:
 430x150 cm /
 wool, plant parts,
 polyamide, cotton,
 miscellaneous
 techniques, full
 size: 430x150 cm



Kányási Holb
Margit:
Nyílt vizeken /
Margit
Kányási Holb:
On Open Waters

[1982] gyapjú,
 pamut, rézpálca,
 kézi szövés / wool,
 cotton, copper rod,
 hand-woven
 [210x95 cm]



Fotó: Fáyol Viola

Fotó: Fáyol Viola

Az 1980-as és 90-es évtizedek fordulójától a gyapjú kapott fontos szerepet munkásságában. A szövés alapanyagául használt gyapjú előfonatból, mely elemi szálak halmazából áll, eleinte nyírással alakította ki textilplasztikáit. Később – a gyapjú nemezelhetősége révén – végre szerephez jutott a foltban, vonalakban való képképzés lehetősége is, s a művész képi látásmódja immár a textilben is megnyilatkozhatott. A szálak, fo-



**Kányási Holb Margit: Lebegő formák, installáció /
Margit Kányási Holb: Floating Forms. Installation**

[2005] *nemez, gyapjúfonal, vetélők /
felt, wool thread, shuttles* [240x200x150 cm]

nalak látványelemként megjelentek nemezből formált képein is. Játékosságukat kihasználva hol finoman elvékonyodva, hol pedig egymásba kapaszkodva futnak dekoratív, foltszerű hatást keltve, helyenként eltérő tulajdonságú anyagokkal kiegészítve. Ezeknek a munkáknak – alapanyagukhoz híven – többnyire könnyedebb, légiesebb a tartalmuk, amit címadásuk is mutat. (*Felhőjáték, Lepkeháló, Röptetés* stb.)

Kányási Holb Margit életművének fontos részét képezik az emberi élet fordulóihoz köthető textilek, az úgynevezett rítustextilek, melyek a hagyományos életmód szertartásainak alapvető kellékei voltak, majd használatuk után generációkon át megbecsült emléktárgyakká váltak. Napjainkban azonban a szertartások lassan elveszítik jelentőségüket és a múlt poros, meg nem értett emlékeivé válnak. A művész ezeket a fontos rítusokat állítja tervezői programjának középpontjába, általuk az események szentségét magukban hordozó textilekre hívja fel a figyelmet. Édesapja emlékére *Emléklepel* együtttest készített, amelyet a kiállításon az otthoni diófa felfűrészelt lapjaiból kialakított, oltárt idéző installáción mutatott be. Performance-aiban, akcióiban a textileket új életre kelti, átlényegíti, szimbólumok feloldására és újragondolására, újraalkotására tesz kísérletet. Ilyen munkája a *Lepel (Rendelt út)* című, videodokumentáción megtekinthető performance-a, ami az elmúlás, a végső eltávozás megszengett drámáját mutatja be. A performance nyomán nagyméretű, vegyes technikával készült tértextilen rögzíti a természeti környezetben lezajlott akció eszenciáját.

A Ferenczy Noémi-díjas textilművész életét ezer szállal szövi át a hagyomány és az általa táplált tervezés- és alakításmód. A kiállítás megnyitója is – ennek jegyében – különleges élményt nyújtó akcióval zárult: a művész a jelenlévők segítségével egy első világháború idején szőtt, még érintetlen, tekercsben tárolt zsákvásznat bontott ki. Ahogyan a vendégek kézzel kézre adták a vásznat, és óvatosan kitekérték a meg-



Fotó: Fátyni Viola

sárgult anyagot, a múltba vesztett időhöz, elmúlt életekhez kapcsolódhattak, a hagyomány és a jelen idő virtuális összekötésének lehettek részesei.

ERDEI T. LILLA
muzeológus-etnográfus

(*Kányási Holb Margit Kereszt-pontok – Válogatás 30 év szövött anyagaiból* című kiállítása. Magyar Népi Iparművészeti Múzeum, Budapest, 2015. május 13–július 11.)

Szabadon választott ujjgyakorlatok

A Pécsi Tudományegyetem kerámia szakos hallgatóinak tárlata a FISE Galériában

■ A Fiatal Iparművészek Stúdiója Egyesület (FISE) kiállítótermében, június 23-án nyílt meg *ÖTÉV* címmel a Pécsi Tudományegyetem Művészeti Kar Média- és Alkalmazott Művészeti Intézet (PTE MK MAMI) Kerámia Tanszéke hallgatóinak a 2014/2015-ös egyetemi évben készült munkáit bemutató kiállítás. A tanszék ezzel párhuzamosan Pécsen, a Nádor Galériában is rendezett két tárlatot, ahol 60+ címmel Nagy Márta keramikus, tanszékalapító professzor kamara-kiállítását, valamint +5 címmel a tanszék alap- (BA) és mesterképzésében (MA) diplomázók kiállítását láthatta a közönség.¹ Az ötéves pécsi egyetemi műhely pontos helyzetképét minden bizonnyal e három bemutatón szereplő tárgyak együtt rajzolták meg.

A budapesti tárlat a kiállított tárgyak frissességével és sokféleségével fogadta a látogatót: kerti bútorok, szobrok, edények – készlet, bögrék, dobozok, tálak, tálsorozatok –, dísz tárgyak, falburkolólapok, faliképek szépen rendezett együttese.

Kitűnő szerkezetű, kényelmes, bambusszal és rúd-fával kombinált kerti betonbútorokat láthattunk. Az organikus környezetbe jól illő, minden bizonnyal piacképes ülőbútorokat Szalai Zsófia és Fülöp György készítette. Pálinkás Dominika kobaltkék lény-csapatokkal festett porcelánbögréi és -dobozai a témájuk miatt vidám színfoltja a kiállításnak, egy megunt formát is képes játékosságával újszerűvé varázsolni. Boleman Bence tojásforma áttört és festett dobozokat készített, valamint papírporelából tornyokat épített, amelyekkel a mulandóság törekenységét idézte meg. Szinte kiragyognak a kiállításból Revák Katalin szobrai: kobalttal grafikusán festett, síklapokból épített térbeli figurája, archaizáló betonszobra, mellén és ágyékán kihúzható fiókos medvéje és boccai erőteljes körplasztikák, más műfajú a népdalra – *Kis kacsá fürdik...* – komponált dobozsorozata. Szenes Ádám, Gráin Edina, Fülöp György és Kujáni Brigitta rakutech-

nikával kivitelezett edényei markáns, ősi, kézműves formák. Asztalos Noémi kapszuladoboza ezzel szemben profilált tagolásával, arányaival pontosan szerkesztett. Ciursas Zsolt Stefan egymásba illeszthető tálsorozata a visszahajló széles edényfogókkal asztal-díszként is értelmezhető. Gránitz Dóra finom felületű betontojásai, Tuza Barbara hajóforma, különféle pasztellszín mázakkal borított tálkái és kobalt sávokkal, hullámvonalakkal festett csempéi szintén figyelmet érdemelnek, ahogyan Csikós Kitti finoman plasztikus felületű mély edénye, vagy Savanyú Judit mélyzöld öblű tája. Fülöp György teáskészlet-ötlete szokatlan, a kúpos formákból alakított modernista edények füleit, edény- és fedélfogóit régi öntött rézkulcsokból, fiókhúzó gombokból és rézkilincsből készítette. Historizáló letisztultságot érezni Kenéz Judit tálsorozatán és Kujáni Brigitta régi porcelán patikaedények



Fotó: Ráthonyi Kinga

→
**Fülöp György: Szék /
György Fülöp: Chair**
[2015] *beton, fa /
concrete, wood*
[55x35x35 cm]



Fotó: Ráthonyi Kinga

formáját, arányát idéző, plasztikus méhsejt-mintás felületű dobozán. Melkovics Ágnes falképei, a háromszögletű lapokra kobalt vonalrajzzal készített bravúros nyúlsorozat – kuporgó, ugró, fülét hegyező, meglapuló, elinalni készülő és így tovább – szintén igen jó kedvre derítették a látogatót.

Fotó: Ráthonyi Kinga

Akik tanulnak zenét, kevésbé kedvelik az ujjgyakorlatokat, pedig főként ezek segítségével csiszolódik a technika. A pécsi egyetem kerámia szakán a hallgatók láthatóan szabadon, élvezettel és derűvel választottak az ujjgyakorlatok közül, és láthatóan egyre kifinomultabbak a munkáik.

bg

Jegyzet

1. A kiállításról *Kerámiaművészeti pillanatkép Pécsről* címmel jelent meg beszámoló Gilbert Edit tollából az *Irodalmi Jelen* hasábjain: <http://www.irodalmijelen.hu/2015-jun-30-0925/keramiamuveszeti-pillanatkep-pecsrrol>

(ÖTÉV. A PTE MK MAMI Kerámia Tanszék hallgatóinak kiállítása. FISE Galéria, Budapest, 2015. június 23–július 5.)



Boleman Bence: Panel / Bence Boleman: Panel
[2015] *papírporcelán / paper porcelain*
[45x18x18 cm]

Revák Katalin: Figura / Katalin Revák: Figure
[2015] *beton / concrete*
[42x25x20 cm]



Művészkönyvek

A Magyar Művészkönyvalkotók Társaságának kiállítása a Nagytétényi Kastélyban

„A művészek remekül alakították át a könyveket dísztárggyá. Az ötletek nagyszerűek. Megérte Floridából ideutazni.” Írta a kiállítás vendégkönyvébe egy látogató. A megunhatatlan művészkönyvek izgalmas bemutatásában gyönyörködhattünk a Nagytétényi Kastélyban, még ha közülük több alkotást már évek óta ismerhattunk, vagy éppen a Budapesti Nemzetközi Könyvfesztiválon nemrégiben láthattunk. A jól ismert művek mellett főként a fiatalabb nemzedék jelent meg friss alkotásokkal. A kiállítás ismét bebizonyította, hogy a művészkönyv a kreativitás, a fantázia

Szirányi István: Titkos mappa / István Szirányi: Secret Folder

[2004] tus, karton, pausz /

India ink, cardboard, tracing-paper [42,5x30,5 cm]



Fotó: Soltészné Haranghy Ágnes



Fotó: Soltészné Haranghy Ágnes

Kiss Ilona: Őrangyal (részlet) /

Ilona Kiss: Guardian Angel (detail)

[1992] festett tapéta, Dipa, rizspapír, műanyag betűk, gipszangyal, a teljes méret: 40x30x6 cm / painted wallpaper; technical drawing paper, rice paper, plastic letters, gypsum angel, full size: 40x30x6 cm

kimeríthetetlen birodalma. Igen nehéz körülhatárolni, meghatározni műfaji sajátosságait, s éppen ebben rejlik különössége, hiszen a művészi alkotói szabadság korlátlan, határtalan megtestesülése.

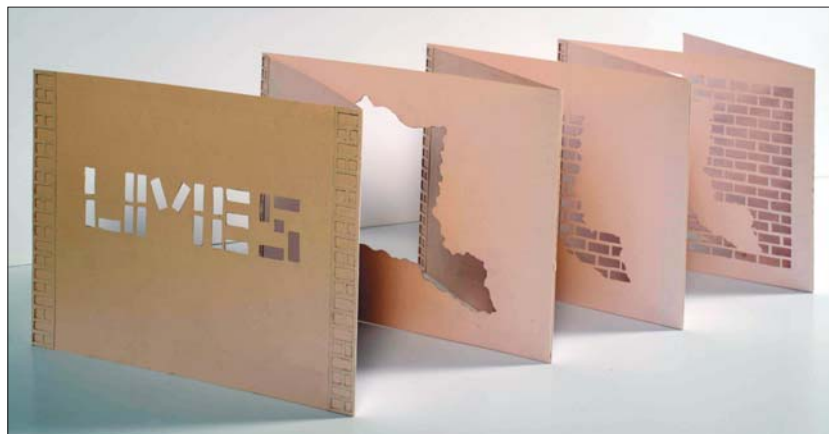
Hús művész – hús különböző utat jár be. Annak ellenére, hogy művészetük egyedi és összetéveszthetetlen, mégis két fő tendencia kapcsolja őket együvé: egyrészt a technikai, kézművesi sokoldalúság – főként a vegyes technikák bravúros alkalmazása –, valamint a gondolatok gazdagsága, szabad szárnyalása. Az alkotók formaérzékenysége mellett szembeötlő a művészi, tartalmi gazdagság. A tartalmas mondanivaló, a gondolatok kommunikációja benne lakozik a könyvekben, s benne él a művészkönyvekben is. Szerencsés esetben maga a látogató is részesévé válik annak az asszociatív folyamatnak, amely segíti a mélyebb eszmei tartalom feltárását, közvetítését.



Bornemisza Rozi: Limes / Rozi Bornemisza: Limes
[2013] *papír, kivágás / paper, cut* [16x20,5 cm]

A legkézenfekvőbb, amikor a művész már létező, hagyományosan elkészült könyvhöz nyúl, s abból hoz létre egy egészen más alkotást. A gép által létrehozott kötet így válik személyessé, a művész keze nyomát hordozva. Ez a kettősség különleges összhatást kelt, s elérni oly sok eszközzel lehetséges. Eszteró Anett átalakított könyvképei egymás mellé sorolt kötetek, melyek elrendezése adja a kompozíció vázát. Ugyanakkor a könyvek szigorú tipográfiai rendje áttáncponálódik, azt a festői síkok, felületek viszonyrendszere váltja fel.

Az átfestett oldalak önálló képpé válnak Szirányi István *Ceylon* könyvének lapjain. Szirányi másik kiállított műve tulajdonképpen *objet trouvé*: a *Titkos mappa*, amely egy iskolai rajzraktár mélyéről került elő.



Fotó: Soltészné Haranghy Ágnes

Felfedett beragasztott nyomatai kordokumentumok is egyben. A kis figurális ábrák mellett a történeti és a trianoni Magyarország kontúrjai bontakoznak ki, s



Fotó: Soltészné Haranghy Ágnes

Richter Sára: Százarc (részlet) / Sára Richter: Hundred Faces (detail)
[2010–2015] *vászon, digitális nyomtatás, tükör, régi kézimunka; bímzés, applikáció, vegyes technika, a teljes méret: 166x235 cm / linen, digital print, mirror, old handicraft; embroidery, appliqué, miscellaneous techniques, full size: 166x235 cm*

körötte a vérvörös, fekete színek az áldozatot, fájdalmat, szomorúságot sugallják.

Mintegy talált tárgyként jelennek meg az összegyűjtött szennycímlapok Juhász Tamás *Nyomkereső* sorozatában. A lesejtezett kötetek belső lapján megjelenő megjegyzések, pecsétek, beírások indítják el asszociációit; olykor illúzióteremtő erővel, a *trompe l'oeil* festészet remek példáit megidézve, mint a legyecské az egyik szennylapon.

Barabás Márton már jól ismert alkotásaiban szintén kész köteteket, könyveket használ fel. *A báború költészete* című könyv mögé még besorol pár kötetet, s mély lyuk tátong belsejükben, reménytelenséget, kilátástalanságot sugallva. Másik alkotásában, játékos megközelítéssel szó szerint megalkotja a forgatókönyvet, ismét egy nyomdai könyv felhasználásával.

Mint ahogy a tárgyszerűség, -centrikusság jellemzi Barabás művészetét, a tárgyi világ másként, de szintén meghatározó Horváth Lóczy Judit alkotásaiban is: szokatlan tárgyalakotása, formaképzése, a tárgyak sajátos asszociatív együttese döbbenetes erővel hat, mint a *Vacsora* című művében. A *Könyvmaszk III.* halálfejének szemvájatában tükrök vannak, amelyekben önmagunkat láthatjuk, önmagunkkal szembesülünk.

A művészek jelentős csoportja megalkotja saját könyvét, azaz minden elemét egyedileg készíti el. Ez az anyagok, a papírfajták hihetetlen gazdagságát és a technikák sokféleségét jelenti. Damó István könyveinek (*Psalmus*, *Fekete titok*) lapjai merített papírból készültek. Szívesen alkalmaz kollázsokat, továbbá a felületet kalligráfiával gazdagítja.

Kiss Ilona művészetében szinte nincs olyan anyag, amit ne használt volna már fel, a papírok megdolgozott felületei mellett. Tekervényes felületek, egymásra rakódó rétegek és a színek visszafogott harmóniája (*Tévedések könyve*), avagy éppen merész orgiája (*Nagy nő könyv*) jelenik meg alkotásaiban. A plaszticitás, az anyagközpontúság, a merített papír szépsége dominál *Órangyal* című művében: kis gipszangyal bújik meg a könyv rejtekén.

A saját készítésű kötetek között a régi luxuspapírokhoz, papíralkotásokhoz legközelebb a papírkivágások, -fűzések állnak. Az utóbbi Sóváradi Valéria *Szöfűzés* című művében látható, s a papírcsíkok egymás utáni befűzése magát a szóalkotást, a nyelv felépítését, sőt áttételesen magát a tipográfiai rendet is megjeleníti. Bornemisza Rozi *A csodás könyv dicséretére* című munkájának lapjai a kivágások révén légiesek, könnyedek, olyanok, mintha csak az áttörések léteznének. *Limes* című műve nemcsak technikai bravúr, hanem a sima felületek és a kivágatok váltakozásával jelképesen érzékelteti magát a falat és a fal áttöréseit, tulajdonképpen a határ és határtalanság képzetét is szemléltetve. Kivágott papírformákat, sziluettképeket illeszt egymásba, egymásra Eszteró Anett *Budapest 2000* című munkájában, amely a sajátos összeállítások révén különleges fővárosi panorámával örvendeztet meg bennünket.

Noha természetesen a papír, és annak sokféle válfaja a leggyakoribb, ezen túl a legkülönbébb anyagok szerepelnek a művészkönyvekben. Richter Sára a kézművesség textiltechnikáival dolgozik a legszívesebben: hímzések, varrások, applikációk gazdagítják *Százarc* című művét. Túlélve a könyvformán, mintha egy képzeletbeli könyv lapjait helyezné kiterítve egymás mellé, régi portrék, kezek, töredékek sorolódnak egymás alá és fölé, az arcások mellett a díszítőmények sokféleségét, gazdagságát is reprezentálva.

Könyv Kata:
Egynyári akták /
Kata Könyv:
Monocarpic Files
[2015]
papír, művirág,
vegyes technika,
nyitott állapotban:
26,5x56x36 cm /
paper, artificial flower,
miscellaneous
techniques,
size opened:
26,5x56x36 cm



Fotó: Soltészné Haranghy Ágnes



**Simon Ilona: Megoldás (két nézet) /
Ilona Simon: Solution (two views)**

[2014] *papír; bőr; print, kézi könyvkötés /
paper; leather; print, hand bookbinding* [31x21 cm]

Könyv Kata *Egynyári akták* kompozíciója ötletes, némiképp sznobpukkasztó éllel készült: iratrendezőbe dobált művirágok, melyek azonban szinte kimeríthetetlen kétpólusú asszociációs gondolatsort hordoznak: természet és művi világ, pillanatnyiség (hiszen az egy-nyáriság mit jelent a végtelenhez képest?) és végtelenség, mesterséges rendbe kényszerített szabad világ.

Pál Csaba *Kimondhatatlan* című könyve egyes technikával készült kollázs. Belül színek, foltok jelennek meg, kívül pedig betűk, szövegtöredékek, mintegy a részekre hullt egészt megjelenítve. Megoldásában közel áll hozzá Péli Mandula triptichonszerű *Cím nélkül* kompozíciója, amely kívülről szintén mást mutat, mint ami kinyitva feltárul előttünk: a külső fehér felületek belül színes, absztrakt kompozíciót rejtene. Nyitása és bezárása a kitárulkozás és bezártság élményét sugallja.

Zártság és nyitás gondolata jelenik meg a Hokusai-idézetet tartalmazó kézi könyvkötésben, Simon Ilona *Megoldás* című alkotásában is. A hajtogatott la-

pok összefűzöttek, még nem tárulnak fel. Kívül a könyvön vörös levelek láthatók, belül a fehér lapokat fekete szíjak fűzik egybe, amelyek a levelek erezetét imitálják. Kívülről hatolunk a lényeg felé, a természetelvűtől jutunk el az absztrakcióig, ám a teljesség feltárulásához, megragadásához sok-sok időre van



szükség – Hokusai művészi hitvallása szerint. Ezáltal az irodalmi idézetnek mint ihlető forrásnak döntő szerepe volt a művészkönyv megalkotásában. A művészkönyv azonban nem illusztráció, nemcsak grafikai, hanem sokféle művészi eszközzel élhet és él, s ezáltal sokrétűbb, mélyebb kapcsolat, kötődés alakul ki szöveg és műalkotás között. Ezt mondhatjuk el azokban az esetekben is, amikor Weöres Sándor költészete az ihlető erő, s bizonyára nem véletlen, hogy több művész reflektál a verseire. A művészkönyvekre termékenyítően hat Weöres játékosága, bravúros szófűzése, szókomponálása. Mindezek természetesen más művészi eszközökkel és áttételesen jelennek meg: elsősorban a formák játékoságában és a szabad asszociációkban. A vers éltető eleme, a ritmus „visszaköszön” a művészkönyvekben is: a felületek tagolásában, az áttört és sima felületek váltakozásában, lüktetésében, mint László Bandy *Weöres Sándor – A teljesség felé* művében.

Árva Ilona Weöres-interpretációja (az *Öröklét* című vershez készült) a költemény mély rétegeit ragadja meg, maga az átható kék szín is transzcendens megközelítést sejtet. Hasonlóképpen a végtelenség érzetét kelti a folyondár, amely Adorján Éva hajtogatott könyvén végigvonul – hűen a mű címéhez. Éppen a végtelenség végzetére, az emberi környezet, az élet veszélyeire hívja fel a figyelmet Szabó Kristóf *Katasztrófa* könyve, mintegy példázva a művész és egyáltalán a művészkönyvek alkotóinak érzékenységét a kor kihívásai, problémái iránt.

Vannak kötetek, melyek lapjai merevek, fából készültek. Paál Zsuzsanna *Utolsó bejegyzés* című művének oldalain a sorok a kéziratok világát idézik fel, ahol még fontos az olvashatóság. Ezzel szemben Pál Csaba *Karcolt karcolatok* – szintén fából készült lapjainak – grafikai világa merőben absztrakt, a tipográfiát csak a fekete-fehér színvilág idézi meg. Hasonlóan elvontak Butak András művei, a fehér felületeken egymásra, egymásba torlódó sorok cikáznak. A művészt az íráskép, az írásnyom, a folyóírás foglalkoztatja, ám nem az olvasás, az olvashatóság szempontjai szerint közelít hozzájuk, hanem vizuális jelnek, önálló képi alkotóelemnek tekinti őket.

A kiállítás láttelepet nyújtott a művészkönyvek al-

kotóinak törekvéseiről, a műfaj elismert képviselői mellett lehetőséget teremtve a fiatal nemzedék bemutatkozásának is.

HORVÁTH HILDA
művészettörténész

(*Művészkönyvek. Papírfesztivál. Iparművészeti Múzeum – Nagytétényi Kastély, Budapest, 2015. június 20–augusztus 30.*)

**Árva Ilona: Művészkönyv Weöres Sándor
Öröklét című verséhez / Ilona Árva: Artist book to the poem
Öröklét (Eternity) by Sándor Weöres**
[2010] *papír; linómetszet, kalligráfia / paper, linocut, calligraphy* [30x11 cm]



Fotó: Soltészné Haranghy Ágnes

„Áthoszi” miniatűr faragványok

Kiállítás az Iparművészeti Múzeumban

■ Szinte minden ősbibb ortodox monostorban és templomban őriznek olyan miniatűr ábrázolásokkal díszített, gyakran áttört faragású kereszteteket, amelyeket a közgondolkodás, de a múzeumi szakemberek és a műkereskedelem is „áthoszi faragványnak” nevez. Az idézőjel használatát az indokolja, hogy a művészettörténeti kutatás időről időre fölhívja a figyelmet arra a tényre, hogy nemcsak a Szent Hegyen, hanem más monostorokban is előszeretettel foglalkoztak ilyen aprólékos művek faragásával. Sőt, valószínűleg nemcsak szerzetesek, de világi mesterek is készíthették ezeket, bár az is nyilvánvaló, hogy erre az időigényes, nagy összeszedettséget kívánó feladatra a szerzetesi élet lehetett a legmegfelelőbb. A monostorok lakói Szent Pál intéséhez (Ef 4,28) tartva magukat – hogy mindenki dolgozzék –, és a pusztai atyák hagyományát követve, az imádság közben kétékezi munkát is

végeztek.¹ A főképp fából, leginkább puszpángból, de időnként szaruból készült faragványok készítése a 16. századtól kezdve terjedt el, a következő kétszáz évben virágzott fel, majd a 19. században hanyatlásnak indult. Néhány apró, archaikus darab esetében a középkori eredet sem zárható ki, datálásuk viszont nem mindig meggyőző.² Úgy tűnik, hogy a puszpáng a közép-bizánci művészetben kedvelt, de a luxuscikknek számító elefántcsontot, majd a 11. századtól népszerű zsírkövet (szteatitot) felváltva terjedt el.

A tárgyak készítője rendszerint nem ismert, de a 16. századból már vannak szignált darabok. Georgios Laskaris például a 16. század második felében nyolc talpas keresztben örökítette meg a nevét. Hozzá, vagy inkább műhelyéhez még további, mintegy huszonöt darab köthető. A kereszt miniatűr jeleneteit görög titulusok kísérik, de a nem szignált példányok között latin feliratosak is vannak. A mesterről nem lehet tudni, hogy szerzetes vagy világi volt-e, s nem ismert, hogy hol dolgozott.³ A 17. században kisebb formátumú keresztet szignált „Gabriel pap”, aki a Keresztrefeszítés-jelenetben, a kereszt függőleges szárán helyezte el névjegyét. Két művét az áthoszi Xiropotamu monostorban őrzik.⁴

A sérülékeny faragványokat gyakran díszes fémkeretbe foglalták. A fémdíszeket sokszor a monostoron kívül készítették, de voltak az ötvösséghez értő szerzetesek is. Arra is van adat, hogy a 18. században az áthoszi Kariészben világi ötvösök dolgoztak.⁵ A fémrészekben gyakran szerepel donációs felirat, esetleg évszám, ami segíthet a datálásban.

A hazai egyházi gyűjteményeken (Szentendre, Miskolc, Nyíregyháza) kívül, a Magyar Nemzeti és az Iparművészeti Múzeum őriz változatos „áthoszi” anyagot. Most ez utóbbi gyűjteményéből mutatunk be röviden néhány darabot.

A puszpángfaragások jelentős hányadát a liturgikus célra szánt, oltárt díszítő talpas, illetve a papok által a liturgia folyamán használt, úgynevezett kézikeresztek



Fotó: Soltészné Haranghy Ágnes / Iparművészeti Múzeum, Budapest



Panagia / Encolpion
*Balkán, 18. század,
puszpáng, papír
(Iparművészeti
Múzeum, Budapest) /
The Balkans, 18th c.,
boxwood, paper
(Museum of Applied
Arts, Budapest)
[Ø 6,5 cm]*

**Kézikereszt /
Hand cross**

*Balkán, 17. század,
puszpáng, ezüst,
zománc, gyöngy
(Iparművészeti
Múzeum, Budapest) /
The Balkans, 17th c.,
boxwood, silver,
enamel, pearl
(Museum of Applied
Arts, Budapest)
[18,7x5,3x1,3 cm]*



Fotó: Soltészné Haranghy Ágnes / Iparművészeti Múzeum, Budapest

teszik ki. A 17. század végén készülhetett az a kézikereszt, amelyen a puszpángfaragás ezen a tárgytípuson leginkább elterjedt ikonográfiát követi: az egyik oldal közepén a Keresztre feszítés, a másikon Jézus megkeresztelkedése a Jordánban (Úrjelenés) látható. A központi kompozíciót a kereszt száraiban a jelenetek mellékszereplői, a négy evangélista, illetve további evangéliumi jelenetek töltik ki. Ezen a példányon a két fő kompozíció mellett az evangélisták szerepelnek. A faragványt fémkeretbe foglalták, amelyet színes (kék, zöld, fekete) zománcokkal díszítettek, akárcsak az öntöttézüst nyelet, amelynek vésett ornamentikáját szintén zománcokkal töltötték ki. A gyűjteményben van egy olyan, 17. századra datált kézikereszt is, amelynek nincs fémkerete, hanem az eredeti fatokjában maradt fenn. A kereszt nyele lecsavarozható, így kisebb helyet foglal, és könnyebben szállítható.⁶ A talpas keresztet egy késői, a 19. század elején, a Délvidéken készült darab képviseli, amely egy apró puszpángkeresztet őrző, aranyozott ezüst filigránnal készült, színes, csiszolt üvegekkel díszített, monumentális hatást keltő munka. A kereszt talpperemének belső oldalán a Nikolich mesterjegy látható.⁷

A faragványok másik jelentős csoportját alkotják az enkolpionnak szánt különböző formájú (téglalap, kör, szív, csillag stb.) faragványok, gyakran díszes fémfoglatban. A gyűjtemény különleges darabja az a panagia (püspöki enkolpion), amely eredeti fatokban, fémkeret nélkül maradt fenn. Az ikonográfiája és stílusa alapján már inkább a 18. századra keltezhető munka az Istenszület a Gyermekekkel szentek között, illetve a Szentháromságot prófétákkal ábrázolja. A két darabot eredetileg egy kétoldalas panagiának szánhatták, mivel vörös papírt is helyeztek közéjük, de akár diptichonként is bekeretezhatték volna. A gyűjteményben van egy szintén 18. századi, vésett ezüstkeretbe foglalt, üvegezett panagia is, amelyen az Örömhírvételt a Jessze-fa ikonográfiájával kombinálták. A lánc is megvan, ezt minden bizonnyal használták.

Különösen izgalmas az a szentségtartó (artophorion), amelyet görög felirata alapján egy Nifón (?) nevű szerzetes készített, talán még a 17. században. A puszpángból faragott templomocska homlokzati megoldása a velencei uralom alatt élő ortodox népek késő



reneszánsz formájú templomait idézi. Teteje két részre tagolódik, levehető, a szentségtartó belül vörös textillel bélelt. Homlokzatát az Örömhírvétel, a „Ne sirass engem, ó anya”, a Deészisz és a Keresztre feszítés díszíti, a „hajó” oldalfalain az Istenszülő mennybevétele, illetve Krisztus mennybemenetele látható. A „szentély” polygonálisan záródik, kilenc táblácskáját a passió jelenetei díszítik. Az egyes táblákat ébenre színezett pilaszterek választják el.⁸ Az apró domborműveket görög feliratok kísérik.

Végezetül ki kell emelni, hogy a miniatűr faragványok készítése nemcsak délen, de az északi szláv ortodox területeken is elterjedt. A korábbi kutatás „18. századi délszláv” munkának tartotta azt a diptichont,

amely két, fekete szaruból faragott, újszövetségi jeleneteket, szenteket ábrázoló, szláv felíratos táblát foglal aranyozott ezüst filigrán keretbe. A két faragvány eredetileg nem tartozhatott össze, mivel ikonográfiájuk nincs összehangolva, egyes ünnepek (például Húsvét, Keresztre feszítés) mind a kettőn megtalálhatók, a képmézők mérete és a faragás stílusa is különböző. Az ilyen kis táblákat gyakran önállóan foglalták fémkeretbe, enkolpionként, úti ikonként használták. A budapesti diptichon a Balkán helyett inkább északi területen készülhetett, mivel a faragványok az orosz gyűjtemények hasonló, igaz, inkább fából faragott, 16. századra datált darabjaival mutatnak szoros stílári rokonságot és ikonográfiai párhuzamokat.⁹ A téglalap formátum mellett kereszt alakú táblákat is díszítettek apró jelenetekkel.¹⁰ Ez utóbbiak között a Szoloveckij-monostorból ismert egy mellkereszt, ahol a faragvány a budapesti diptichonhoz hasonlóan csontból (való-



Panagia (részlet) / Encolpion (detail)

Balkán, 18. század, puszpáng, ezüst, üveg (Iparművészeti Múzeum, Budapest) / The Balkans, 18th c., boxwood, silver, glass (Museum of Applied Arts, Budapest)

Szentségtartó (artophorion). Nifón (?) nevű szerzetes munkája

/ Artophorion, made by monk Nifon (?) Balkán, 17. század, puszpáng, textil, magasság: 14,5 cm (Iparművészeti Múzeum, Budapest) / The Balkans, 17th c., boxwood, textile, height: 14,5 cm (Museum of Applied Arts, Budapest)

színűleg inkább szaruból) készült, talán Novgorodban, a 16. század végén,¹¹ az anyagán túl stílusa is hasonló. Az orosz földi analógiák alapján vált indokolttá a budapesti diptichon datálásának újragondolása is.

TERDIK SZILVESZTER
művészettörténész

(„Áthoszi” remekek. *Ortodox szerzetesek miniatűr faragványai. Iparművészeti Múzeum, Budapest, 2015. szeptember 22–október 25.*)

Jegyzetek

1. Душан Милановић: Ризнице Манастира Хиландара. Студијска колекција I. / *Treasures of Chilandar Monastery. Study Collection I.* Београд, 2008, 42.
2. Bojana Radojković: *Stma plastika u staroj srpskoj umetnosti / Les objets sculptés mineur en Serbie ancienne.* Београд, 1977, 25–28.
3. Korábbi irodalommal: Victor H. Elbern: *Ein Kreuz des Georgios Laskaris in den Berliner Museen. Jahrbuch der Berliner Museen* 45. Berlin, 2003, 69–70, 75–76.

4. Athanasios Karakatsanis (ed.): *Treasures of Mount Athos.* Thessaloniki, 1997, 390–391.
5. Uo. 367.
6. H. Kolba Judit: *Ezer éviink történelmi egyházai. Szakrális kincseink.* Keszthely, 2004, 18.
7. A keresztet 1911-ben vásárolta meg a Nemzeti Múzeum: *Jelentés a Magyar Nemzeti Múzeum 1911. évi állapotáról.* Budapest, 1912, 45. Egész oldalas fényképe: uo. 51. A Nikolich mesterek Szabadkán, Zomborban és Újvidéken működtek. Egyéb munkáikkal legutóbb foglalkozott: Grotte András: *Templomi edények II. Műemlékvédelem,* LVIII. (2014) 3. sz., 166–167.
8. Ezeket két töredék alapján egészítette ki Szabóné Szilágyi Mária, aki az egész tárgyat restaurálta 2015-ben.
9. И. М. Соколова: *Русская деревянная скульптура XV–XVIII веков.* Каталог. Москва, 2003, 70–77.
10. Savéli Yamchtchikov: *Pskov. L'architecture et les arts des XII^e–XVII^e siècles.* Leningrad, 1978, 118.
11. Е. А. Моршакова: *Крест наперсный. In: Сохраненные святыни соловецкого монастыря.* Каталог выставки. Москва, 2001, 160–161.

Diptichon / Diptych
Novgorod (?),
16. század, szaru,
aranyozott ezüst,
fa, bársony
(Iparművészeti
Múzeum, Budapest) /
Novgorod (?), 16th c.,
horn, gilded silver,
wood, velvet (Museum
of Applied Arts,
Budapest)
[11,2x9x3,3 cm]



Fotó: Soltészné Haranghy Ágnes / Iparművészeti Múzeum, Budapest

Az orosz fémikonok és a zománc



Foto: Spitzer Fruzsina

■ Az ikonokról, a keleti kereszténységnek ezekről a csodálatos szentképeiről Nagy Szent Bazileosz (†379) egyházatya a következőket írta: „Amit a szentbeszéd mond a fülnek, azt mutatja meg csendben az ikon.”¹ Az ikon tehát csendes elmélkedésre, jámbor cselekedetekre buzdít.

Az ikonok sajátos csoportját alkotják a fémikonok, pontosabban mondván a rézötvözetből öntött ikonok. Ezeknek a kisméretű ikonoknak a művészete igazán Oroszországban bontakozott ki. Az óhitűek (raszkolnyikok, ószertartásúak) hatására a 17. század végétől már sok ikont öntöttek, hiszen az öntvények biztonságban megőrzik az ősi formákat, mint a fára festett alkotások. E tárgyak kevésbé voltak sérülékenyek, utazásra, zárandokútra könnyebben el lehetett vinni őket, a hívő mindig tarthatott magánál belőlük, azonkívül – mint sokszorosított alkotások – viszonylag

olcsók voltak. Később egyre több pravoszláv öntőműhely is létesült. Ezek a kis műremek egyedi vonásokkal is rendelkeztek, hiszen az öntvényt utólag megmunkálták, a feliratokat néha véséssel tovább finomították. De igazán egyedi arculatot akkor kaptak, ha színes zománccal díszítették őket.

A keresztény színszimbolika hagyományos felfogása egy kicsit elhalványult ugyan e színes zománccok alkalmazásánál, ám gyakran ezeken a műalkotásokon is érezzük megkapó erejét.

A legfontosabb színnek az aranyat tartották, hiszen az arany szinte teljesen visszaveri a fényt, s így az ikon előtt imádkozó hívő úgy érzi, mintha az ikonból sugárzó fény előtt lenne. Az arany az isteni tökéletesség és az örökkévalóság színe. Ezért is aranyozták a bronzból vagy sárgarézéből öntött ikonokat. Pavel Florenszkij (1882–1937), a mártírhált halt pap, teológus, művészettörténész, matematikus az aranyról így vélekedett: „Az ikonfestészeti hagyománynak leginkább megfelelő fény aranyozással készül, tehát nem szín, hanem a fény, maga a tiszta fény. Más szóval, az ikon minden képe az aranyló kegyelem tengerében létezik az isteni fény áradatától körülfogva. Az isteni fény ölében »élünk, mozgunk és vagyunk« (Csel 17,28), ez alkotja az igazi realitás terét. És ez magyarázza, miért normatív az arany fénye az ikon szempontjából: mindenféle festék a földhöz közelítene az ikont, és tompítaná benne a jelenést.”²

A fémikonok zománcozásánál leggyakrabban a fehér és a kék színt használták.

A fehér a tisztaságra, az isteni fényre utal. A tisztaságra való utalást számos ikonábrázoláson megfigyelhetjük. A Jézus születése-ikonokon például az újszülött fehér lepelbe van burkolva, Az Istenszülő elszenderedése-ikonokon az Istenszülő lelke ugyancsak fehér lepelben van. A fehér ruházat szimbolikájával sokat foglalkozott a 7. században élt Konstantinápolyi Germanosz és a 15. században élt Szaloniki Szümeon. A fémikonokon Az Istenszülő elszenderedése-jelenetnél – mivel ezek az ábrázolások igen kis méretűek – a fehér nem a lepelhez kapcsolódik, hanem rendszerint



← **Szent Zoszima és Szent Szavvatij / Saint Zosima and Saint Savvati**
19. század,
rézötvözet, öntvény,
zománc (magángyűjtemény) /
19th c., copper alloy,
cast, enamel
(private collection)
[8x7,3 cm]



a kékkel együtt az egész jeleneten dominál. A fehér zománcot különösen kedvelték az északorosz fémikonkészítő mesterek.

A kék színnek többféle árnyalatával találkozunk a fémikonok zománcozásánál. Láthatunk sötétkéket, középkeket, világoskéket, zöldeskéket (türkizkéket). A kék az ég, a levegő, a víz színe. A tisztaságra, az életre, a végtelenre utal. Dionüsziosz Areopagita a kéket a „létezők misztériumának” nevezte. Érdekesképpen megemlíthetjük, hogy néhány, Szent Zoszímát és Szent Szavatyijt ábrázoló ikonon³ a világoskék a tengerre utal. Hiszen ők északon, a Fehértengeren, a Szoloveckij-szigetek egyikén kolostort alapítottak még a 15. században. Később, különösen az óhitűek körében alakult ki nagy kultuszuk, mert ők e két szentet elődjüknek tekintették.



Fotó: Spitzer Fruzsina

Krisztus Pantokrátor / Christ Pantokrator

19. század közepe, rézötvözet,öntvény, zománc (A Pálos Sziklakolostor Ruzsa György Ikonmúzeuma, Budapest) / mid-19th c., copper alloy, cast, enamel (Ruzsa György Icon Museum of the Pauline Cliff Monastery, Budapest) [16,5x13,7 cm]

Szent Antipasz, Szent Florus és Szent Laurus / Saint Antipas, Saint Florus and Saint Laurus

19. század, rézötvözet,öntvény, zománc (magángyűjtemény) / 19th c., copper alloy, cast, enamel (private collection) [12,3x10,2 cm]



Fotó: Spitzer Fruzsina

A fehér és a kék szín dominál egy Szent Antipaszt, Szent Florust és Szent Laurust ábrázoló ikonon is. Mindhárman vértanúk voltak. Szent Antipasz János apostol tanítványaként szenvedett különösen kegyetlen vértanúhalált, s így a nagy fájdalomú betegek és a fogfájósok védőszentje lett. A 2. században élt Szent Florus és Szent Laurus testvérpárt pedig a lótenyésztők védőszentjeként tisztelték. A fehér és a kék zománcok itt a tisztaságra és az életre, vagyis az örök életre utalnak.

A fehér és a kék a tisztaságot és az örök életet jelzi számos Krisztus- és Istenszülő-ikonon is.

A zöld elsősorban a tavasznak, a megújulásnak, a feltámadásnak, az örök élet reményének és a Paradi-



Istenszülő / Theotokos

19. század, rézöntvény, zománc
(A Pálos Sziklakolostor Ruzsa György Ikonmúzeuma, Budapest) /
19th c., copper alloy, cast, enamel (Ruzsa György Icon Museum of the Pauline Cliff Monastery, Budapest)
[15x13,6 cm]

csomnak a színe. Dionüsziosz Areopagita szerint a zöld a „fiatalság és az életerő” színe.

Vörös zománcot ritkán használtak a fémikonok dí-

szítésére. A vörös gyakran a vérre, a tűzre, Krisztus és a vértanúk áldozatára utal. A vértanúkat a fára festett ikonokon vörös ruhában ábrázolják. A mártírom-

**Istenszüllő, „a Jel”,
a négy evangélista
jelképével / Theotokos
of the Sign with the
Symbols of the
Four Evangelists**

19. század, rézötvözet,
öntvény, zománc
(A Pálos Szikla-
kolostor Ruzsa György
Ikonmúzeuma,
Budapest) / 19th c.,
copper alloy, cast,
enamel (Ruzsa György
Icon Museum of the
Pauline Cliff
Monastery, Budapest)
[6,3x5,4 cm]



Fotó: Spitzer Fruzsina

ságra utalhat például egy kisméretű Szent György-ikonon az ikon alsó felének vörös zománca.

Különösen ritkán használták a feketét, pontosabban a teljesen fekete színt: a fekete zománccfestébe gyakran egy kevés kéket is keverték. A fekete a halál és a pokol színe.

Mesterségbeli, technikai vonatkozásban is gyakran igen magas színvonalon készültek a zománccdíszítések. A különböző színű zománccfestékek rendszerint – nem mindig – az öntvény felületén kialakított kis mélyedésekbe kerültek, s e mélyedések peremei mintegy választóvonalat alkottak. Ily módon mindez emlékeztetett a rekeszzománccra. Ezzel tehát elsősorban a közép-bizánci korban és a korai régi orosz művészetben virágzó eljárást elevenítették fel, igaz, egyszerűsített formában. A bonyolult rekeszzománccos technikánál ugyanis az alapra merőlegesen elhelyezett arany-szalagok élei alkotják a finom rajzolatot. (Ilyet láthatunk például a Parlamentben őrzött magyar Szent Koronán, a Magyar Nemzeti Múzeum Monomakhosz-koronáján vagy az esztergomi Főszékesegyházi Kincstár sztaurotékáján.)

→
**Szent György
legyőzi a sárkányt /
Saint George
Killing the Dragon**

18. század,
rézötvözet, öntvény,
zománc (magán-
gyűjtemény) /
18th c., copper alloy,
cast, enamel
(private collection)
[6,9x4,6 cm]

A 18. századból fennmaradt egy igen értékes kézirat, mely az öntött fémikonok zománcozását ismer-teti. Szerzője nem egyszerű falusi kézműves lehetett, hanem nagy műveltségű, vallásos érzületű, igazi ikon-készítő, aki utasítások helyett inkább tanári, atyai ta-nácsokat adott.⁴ A Nagy Szent Bazileosz által mint-egy másfél évezreddel korábban megfogalmazott gondolat sejlik fel munkájában: a fémikonokat elmél-kedésre buzdító szentbeszédnek tekinti.

RUZSA GYÖRGY
művészettörténész

Jegyzetek

1. J. P. Migne (éd.): *Patrologia Graeca*. Paris, 1857–1866, t. 31, 509A.
2. P. Florenszkij: *Az ikonosztáz*. Typotex, Budapest, 2005, 143.
3. Például: T. A. Петренко: *Неповторимые краски русской эмали*. Маркус, Санкт-Петербург, 2004, No 214, 200.
4. В. М. Тетерятников: *Указы о медном и финифтяном мастерстве*. (История публикации указов.) In: С. В. Гнутова (сост. и науч. ред.): *Русское медное литье*. Сборник статей. Выпуск 1–2. Сол Систем, Москва, 1993. Выпуск 2, 121–154.



Fotó: Spitzer Fruzsina

Áthangolva

A Jelky András Iparművészeti Szakközépiskola divatbemutatója az Iparművészeti Múzeumban

**Tóth Bettina: Csodálatos hegedű, ruhamodell /
Bettina Tóth: Magic Violine. Costume model**
düsessz, műbőr / duchess, artificial leather

■ Az Iparművészeti Múzeumban divatbemutatón tarták a közönség elé a világhíró szabólegényről elnevezett Jelky András Iparművészeti Szakközépiskola végzős tanulói vizsgamunkáikat, saját készítésű ruhamodelljeiket.

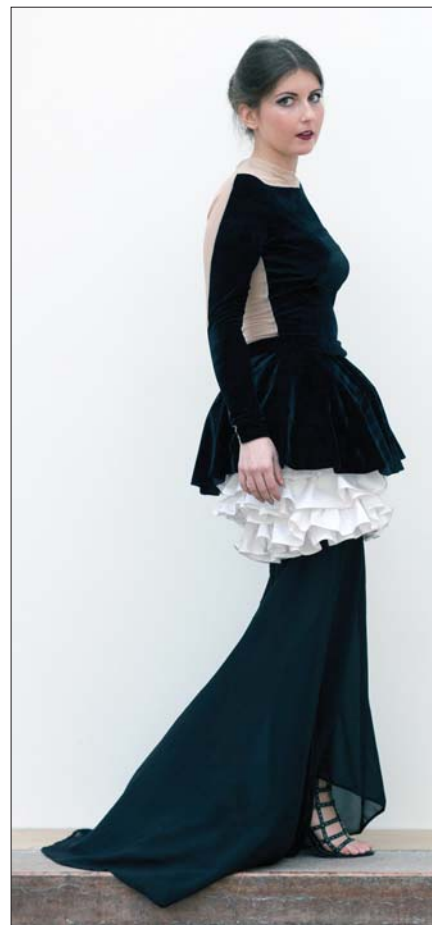
Az intézmény művészetoktatási tevékenységének múltja 140 éve magas színvonalú. Elődjét, a budapesti Női ipar- és kereskedelmi Tanodát a pest-budai Női iparegyelet nőtagjai hozták létre 24 hallgatóval, a kiigyeztetés utáni időszakban, 1873-ban, fő tevékenysége a rajzoktatás volt. A sikeres intézményt 1892-ben az állam átvette, 1893-ban a tanoda neve Magyar Királyi Állami Nőiipariskolára változott.

1922-ben a Nőiipariskola középfokú szakiskola lett, Cérnaegyetem néven emlegették. 1925-től mesterképző tanfolyamokat is indítottak. Az 1950-es évektől oktatási koncepcióját, minőségét megtartva az iskola a magyar konfekcióipar különböző szakágazatainak – ruhaipar, cipőipar, textilipar – középfokú oktatási bázisaként működött. 1995-ben gimnáziumi szintű képzés indult, 2000-től divat- és stílustervező szak, 2002-től művészeti képzés. 2012-ben Jelky András Iparművészeti Szakközépiskolára változott az iskola neve.

Az épület 1911-ben Pártos Gyula műépítész tervei szerint az Iparművészeti Múzeummal rokon stílusjegyekkel, a Wellisch testvérek kivitelezésében valósult meg. A patinás épületben folyik ma is a tanítás. A belső terekben az oktatómunkához kapcsolódó osztályvizsga-kiállításokat, a kifutóval rendelkező nagy teremrészben osztályonként modellbemutatókat rendeznek. Szervezőmunkájukkal minden osztályvizsgát ünneppé emeltek. Az épület megőrizte eredeti formajegyeit, az oktatómunka a szakmai minőségét.



Fotó: Alapty László



Fotó: Alapty László

A modellkészítés alapját, színvonalát az iparművészeti képzés hármas egysége biztosítja, ez három nagyobb tantárgycsoportot jelent: 1. Közép- és emelt szintű érettségire adó közismereti tárgyak oktatása: matematika, fizika, magyar nyelv és irodalom, történelem; 2. Öltözet-formatervezés és -kivitelezés: varrás, hímzés, textil-, fonal-, műszaki-technikai szakrajzi és

**Baranyi Gerda: Fekete zongora, ruhamodell /
Gerda Baranyi: Black Piano. Costume model**
plüss, vászon, muszlin / plush, linen, muslin

anyagismeretek, anyagfestési technikák, vállalkozási ismeretek, marketing módszerek; 3. Művészettörténet és -gyakorlat: művészettörténet, textiltörténet, divattörténet, viselettörténet, népművészet. A ruhamodell-készítés formatervezői ismereteivel a tanulók fokozatosan ismerkednek meg az ötéves képzési időben. Évenként rendezett osztályvizsga-divatbemutatóikon gyakorlati felkészültségükről is beszámolnak. A kreatív alapozáshoz kapcsolódnak a grafikai, rajzi technikák, festészeti alapismeretek, térbeli plasztikai mintázások gyakorlata, művészettörténet, népművészeti ismeretek, viselettörténet elméleti ismeretei. Évenként változó, többször megvitatott témákra készítik a diákok az éves beszámolóikat.

Ebben az évben témavezető művész-tanárok – H. Koncz Zsuzsanna, Kappanyos Katalin, Szöllősy Anna és Zölley Ágnes iparművészek – irányításával az *Atbangolva búros hangszerekre a világ körül* széles érdeklődő téma kiírására készültek a ruhamodellek.

Több új munkaelem kapcsolódott az egy tanévet kitöltő feladatokhoz. Féléves kutatómunka hangszer-történetből, divattörténetből, könyvtári szakirodalmi ismeretek, motívumgyűjtés, kolorisztikai elképzelések, festmények-rajzok és szöveges dokumentumok gyűjtése. Ennek alapján egyéni döntés volt, hogy melyik divattörténeti korból, melyik *hangszerforma* átírása és milyen technikai megoldás lesz a megvalósítás alapja. Sok variáció – anyagválasztási kísérletek, hangulatlapok, kollázsok készültek: rajzolt látványtervek, szövegek, képegységek, műhelyrajzok, a grafikai megjelenítés variációi. Ez után következett a szabásmintakészítés egyedi méretre, élőmodell után. Ruhakiegészítők, cipők, muffok, hajdíszek, smink tervei, mozgáskultúra-gyakorlatok, kísérőzene kiválasztása egészítették ki a felkészülést.

A záróvizsga ruhamodell-bemutatóját az Iparművészeti Múzeumban rendezték. A 37 ruhamodell tartalmi-formai művészi átírásai komplexebben, új formában értelmezhetők, mert új vizuális üzeneteket hordoztak. Látványruhák készültek, melyek kifejezték a tanulók egyéniségét, kritikájukat, válaszukat a világra, a környezetre. Megjelentek bennük specifikusan a divattörténeti ismeretek, anyag- és színérzék, formakészítő, kivitelező készségek. A motívumok kiválasz-

tásával, átírásával, öltözetelemként való alkalmazásával újat, új tartalmú formaelemeket hoztak létre. Már nem a hordhatóság, a hideg elleni védelem, hanem az új életérzés kifejezésének fontossága határozta meg a látványmodellt. Így a ruhamodell magasabb fokú, összetett *kommunikációs formává* alakult. Képesé vált a kapcsolatépítésre, információátadásra. Érdekessége a folyamatnak a saját testen történő bemutatás. Egybekapcsolódott a mozgáskultúrával rendelkező alkotó az elkészített textiltárgyával. Újszerű formai megjelenítésével alkalmassá vált egy érdekesebb információ



Fotó: Alapítvány

→
Sántics Boglárka:
Borneói hangszer,
ruhamodell /
Boglárka Sántics:
Costume model
toll, műbőr, szövet /
feather, artificial
leather, fabric

létrehozására, továbbadására. Így az elmúlt években élre került, kommunikációs rendszerekkel foglalkozó új tudományág alapgondolata is megjeleníthetővé vált.

A látványmodellek érdekes formai és gondolati tartalmi valóban a világ körüli tájakra és hangszerekhez



Fotó: Alapfy László



Fotó: Alapfy László

Czinege Priscilla Petra:
Rokokó hárfagorgona,
ruhamodell /
Priscilla Petra Czinege:
Rococo Harp Organ.

Costume model
festett szövet,
bambusz-panier /
dyed fabric,
bamboo panier

vezettek el. Tóth Bettina meleg barna, ezüstös csillogású modelljén, fejdíszén 56 darab rátétforma a hegedűnyak felső, befejező csigaformáját idézte. Ladányi Orsolya az elektromos hegedű és egy hegedűduó zenéi környezetét jelenítette meg anyagban elbeszélve. Alul kék farmeroverall és bőrfűző, felül kézzel horgolt kapucnis felöltő, hozzá színes paróka, kontaktlencse egészítette ki a látványt. Czinege Priscilla Petra inspirációja a hárfagorgona rokokó hangszere, illetve Jean-Honoré Fragonard *A hinta* című festménye volt. A szoknyarészt a festmény printje tette érdekessé. A ruha kiegészítője bal oldalon egy bambuszból készült fél panier volt. Az érdekes és igen merész formai elem határozottan a rokokó világa felé irányította a szemlélőt. Sántics Boglárka egy borneói hangszer zenéi világához kalauzolt, a sárga, vörös színárnyalatok



Fekete Henrietta:
Stroh-violin, ruhamodell
/ Henrietta Fekete:
Stroh Violin.

Costume model
dzsörzé, alumínium-
drót, kötött pántok /
jersey, aluminium
wire, knitted straps

→
Köves Renáta:
Indonéziai sasando,
ruhamodell /
Renáta Köves:
Indonesian Sasando.
Costume model
műbőr; organza,
rézlemezek / artificial
leather; organza,
copper plates

az indonéz szigetvilág tradícióit idézték. A nyakból induló bőrhatású elem mintái a hangszer fafaragásainak motívumaira utaltak, vagdalásos technikával, applikációként készültek. A tolldísz a fej magasságán túl a törzsfői kitüntetést szimbolizálta. Becsei Fanni Blanka modelljének inspirációja a cselló volt, pontosabban egy olyan kétcsellós formáció, amely pop-rock dalokat dolgozott fel csellóra átírva. A modell a rokokó szín- és formavilágát tükrözte, a ruha fekete-ezüst-lila, rózsza- és gyöngydiszítései erősítették a stílusjegyeket. Anyaga farmer, tüll, taft, nehéz selymek. A cipők és bakancsok ellentétpárt képeztek a modellben, a jelen idő divatját is bemutatták feltűnő, széles selyem cipőfűző hangsúlyozásával. Fekete Henrietta öltözete a Stroh-hegedű kultúratörténeti gondolatvilágát formálta öltözteté. Anyaga különlegesen rugalmas dzsörzé, fölötté drótból és kötött pántokból készült kézimunka-mellény, a pántok anyaga fémes fényű selyem- és lurexfonalak. A fémfonalak mozgás közben enyhe hullámmozgást mutatva halk hangot adtak. A speciális, kézzel szőtt mellény munkaigényessége figyelmet érdemel. Baranyi Gerda a hangszerátíráshoz a klasszikus modern zongorát választotta. Anyaga fekete plüss, a felsőrész hátoldala elasztikus testszínű tüll, barna függőleges gombsorral. A csípőn elhelyezett, kívül hordott alsószoknya fehér vászon, az uszály fekete muszlin. Kovács Gréta Anna a hárfát írta át látványmodellé. Munkájának szoknyarátét része finom vonalhatású, a hárfa húrjának szabályosságát jelenítette meg. Anyaga finom taft barna és bordó színekombinációban. Az alsószoknya a hosszú szoknyát egy lefelé bővülő tiszta formává alakította, melyet három vízszintes bordó fodorsor fejezett be. Köves Renáta érdekes fejdíszével hívta fel magára a figyelmet. A látványt a sasando indonéziai hangszer átírásával oldotta meg. A felsőrész anyaga igen vékony fekete-kék műbőr fodrokból építődött, az egyes szoknya kobaltkék organza. A rézlemezéből készült indonéz fejdísz maga forrasztotta olyan koronává, amelynek egyes elemei eltakarják a szemet, így biztosítva a sejtelmes, pikáns megjelenést.

A Jelky András Iparművészeti Szakközépiskola a jövő tanévben továbbfejleszti a művészeti oktatás színvonalát. Iparművészeti képzési kínálatát bővítve be-



Fotó: Alapty László

vezeti a jelmeztervező szakot. Folyamatosan törekszik – hagyományai megőrzésével – a szakmai-művészi megújulásra.

MAROSI ILONA
képzőművész

(Áthangolva. Tizenharmadik osztályos tanulók vizsgabemutatója. Iparművészeti Múzeum, Budapest, 2015. június 11.)

■ **TAPAS.** Spanyol gasztro-design – Spanish Design for Food címmel rendezett kiállítást az Iparművészeti Múzeum. (Budapest IX., Üllői út 33–37.) A tapas a spanyol konyha jellegzetes, kisebb adagokban felszolgált előételek és ropogtatnivalók változatos kínálata. A három részből álló kiállítás – Konyha, Asztal, Étel – a legújabb design-trendekről nyújt gazdag áttekintést. A 2015. augusztus 6-án nyílt tárlat október 4-ig tekinthető meg.

■ **Home sweet home** szlogennel jegyzett központi kiállítással nyílik meg a lakóterek, otthonok világára fókuszáló 2015-ös Design Hét Budapest szeptember 25-én a Design Terminálban. (Budapest V., Erzsébet tér 13.) Az idei szemle díszvendége Spanyolország lesz. Tíz nap alatt a hazai és nemzetközi designszakmát megmozgató rendezvénysorozatban nyitott stúdió, vásárlási akció, designtúrák, gasztroprogramok is szerepelnek. A hazai designszakma legrangosabb elismerését, a Magyar Formatervezési Díjat, és a Design Management Díjat is a fesztivál keretében adják át.

■ **Európa közepén** – XVIII. Vásárhelyi Kerámia Szimpózium, 2015. szeptember 7–október 12. Az elmúlt 17 év alatt 17 országból 243 művész vett részt a Hódmezővásárhelyi Nemzetközi Kerámia Központ szimpóziumaiban. Idén 10 magyar és 5 külföldi művész dolgozhat a közelben működő kerámiagyárakban, kipróbálhatják a különböző anyagokat, technológiákat, égetési módokat. Minden alkotótól az ott készült művek közül egyet kiválasztanak, s a Városi Kerámia Gyűjteményben őrzik majd. A szimpózium ideje alatt rendezik meg immár 62. alkalommal a Vásárhelyi Őszi

Tárlatot, melyen 163 művész 252 alkotását (festményt, grafikát, plasztikát) mutatnak be a nagyközönségnek az Alföldi Galériában. (Hódmezővásárhely, Kossuth tér 8.)

■ **Fényt hozzon... IV.** – Az Ars Sacra Fesztivál keretében rendeznek kiállítást a Vízivárosi Galériában. (Budapest II., Kapás u. 55.) A 2015. szeptember 10. és október 6. között nyitva tartó tárlaton festmények, grafikák, szobrok szerepelnek.

■ **Lombkoronásétány és kilátó.** Makó után Gyomaendrődön, az Erzsébet ligetben avattak fel egy 5 méter magasban a fák lombja közt kanyargó, 350 méter hosszú, fából ácsolt sétányt, melynek legfelső szintjén 15 méter magas kilátó van. A lombkoronásétány mellett több mint egy kilométer hosszú tanösvény, interaktív játékok és csónakázási lehetőség is várja a látogatókat.

■ **„A beszélő köntös” nyomában** címmel helytörténeti kiállítás nyílt 2015. július 31-én a küllemében és funkciójában is megújult Cifrapalotában. (Kecskemét, Rákóczi u. 1.) A 2016. február 28-ig látogatható tárlat a

török hódoltság korába kalauzolja el a látogatót. A Cifrapalota szecessziós épületében helyet kapott képtár és múzeum évente 22 ezer látogatót fogad, s most az Emberi Erőforrások Minisztériuma támogatásával szépült meg. Felújították a belső terek egy részét, a pávás terem közösségi terré alakult, a homlokzat 80-100 kiló súlyú Zsolnay majolika díseit is megerősítették.

■ **X. Ötvművészeti Biennále, 2015.** október 8–november 8. A Magyar Képzőművészek és Iparművészek Szövetsége szervezésében Klebelsberg Kunó személyisége és munkásságának szellemisége előtt tisztelgő kiállításra ékszereket, kispasztikákat, reliéfeket, használati tárgyakat vártak a művészek. A Klebelsberg Kultúrkúriában (Budapest II., Templom u. 2–10.) a megnyitó-ünnepélyen 2015. október 8-án az Emberi Erőforrások Minisztériuma díját, a Magyar Művészeti Akadémia díját, különdíját, az MKISZ díját és a Szent Eligius-díjat is átadják.

■ **Szent Korona-installáció.** – A szarvasi Mini Magyarország makettparkban, a történelmi Magyarország közepét jelképező dombon 2015. augusztus 20-án, az államalapítás ünnepén avatták fel a Szent Korona installációját. A 3,5 méter átmérőjű, fából és kovácsoltvasból készült alkotás helybeli testvérpár, Kovács Roland (ács, asztalos) és Kovács Gergely (kovács, lakatos) munkája. A korona alá állva belátható a történelmi Magyarország egésze. (Szarvas I. külkerület, 9.)

■ **A magyar hoszteszek ruháját** tervező Abodi Dóra nyerte el az Expo Milano 2015 legjobb tervezője címet.



Fotó: Kecskemét Online

